

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”En bra kommunikation är när jag känner att det är ärligt”

Vilka faktorer inverkar i kommunikationen mellan
pedagog och vårdnadshavare?

Helen Billquist & Marika Mårdensköld

LAU350

Handledare: Ninni Trossholmen

Rapportnummer: VT07 – 1030 – 3.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng

Titel: ”En bra kommunikation är när jag känner att det är ärligt”
Vilka faktorer inverkar i kommunikation mellan pedagog och vårdnadshavare?

Författare: Helen Billquist & Marika Mårdensköld

Termin och år: Vt07

Kursansvarig institution: Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet

Handledare: Ninni Trossholmen, Etnologiska Institutionen, Göteborgs Universitet

Examinator: Barbro Johansson

Rapportnummer: VT07 – 1030 – 3.

Nyckelord: Kommunikation, samverkan, rektor, pedagog, vårdnadshavare, föräldrar

- Syfte:** Syftet med vår uppsats är att undersöka olika kommunikationsvägar mellan skola och hem ur ett interaktionistiskt perspektiv för att få kännedom om vilka faktorer som påverkar och ligger till grund för hur kommunikation upplevs. Vi kommer i arbetet att utgå ifrån pedagogens perspektiv och vi har i empirin fokuserat på pedagogers upplevelser av olika kommunikationsformer och de faktorer som främjar respektive försvårar i kommunikationssammanhanget mellan pedagog och vårdnadshavare.
- Huvudfrågor:**
- Hur skapas positiva möten?
 - Har pedagogens eller vårdnadshavarens kön, kulturell eller social tillhörighet någon betydelse för kommunikationen?
 - Har skolledaren någon betydelse för hur kommunikationen mellan pedagoger och vårdnadshavare ser ut och fungerar?
- Metod och material:** Studien grundar sig på en kvalitativ intervjustudie som vi genomfört på en småstadsskola och på litteratur som varit relevant för undersökningen.
- Resultat:** Vi har kommit fram till att en mängd faktorer spelar in när ett budskap sänds och tas emot, exempelvis deltagarnas förförståelse, förväntningar och attityder. Detta är faktorer som till viss del styrs och påverkas av social och kulturell tillhörighet och kan alltså påverka kommunikationssammanhanget, positivt såväl som negativt. Faktorer som främjar en god kommunikation är att lyssna in och möta vårdnadshavaren med respekt, tillit och ärlighet. Vi ser också att livserfarenhet, antal år inom yrket och egen erfarenhet av föräldraskap är faktorer som pedagogerna stödjer sig på, framför allt i svåra kommunikationssituationer. På skolan för vår studie har skolledaren sannolikt spelat roll och genom tillit, tydlighet och sin närvaro i verksamheten präglat den skolkultur som råder på skolan.
- Betydelse för läraryrket:** Då pedagogens uppdrag är att verka för en god samverkan mellan hem och skola är det av stor betydelse att kommunikationen med vårdnadshavarna fungerar på bästa möjliga sätt. För att kunna agera professionellt i kommunikationssituationer behövs kunskap om de faktorer som verkar i sammanhanget. Det är därför av stor betydelse att blivande pedagoger studerar såväl kommunikationsteori som samtalsmetodik för att lyckas med sitt uppdrag.

Förord

En väl fungerande kommunikation mellan pedagog och vårdnadshavare är en förutsättning för att det mycket viktiga samarbetet mellan skola och hem skall fungera optimalt.

Vår studie handlar om olika faktorer som inverkar, positivt eller negativt i kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavare. Vår intention har varit att lära oss hur vi på bästa möjliga sätt skapar genuina möten i vårt framtida yrke.

Efter en trevande början flyttades fokus i vårt arbete ifrån samverkan och samarbete till de faktorer som verkar i olika kommunikationssammanhang. Vi har arbetat tillsammans med uppsatsens alla delar och under processen pratat och analyserat och utvecklat våra tankar kring kommunikation. Således tar vi ett gemensamt ansvar för uppsatsens innehåll och resultat.

Ett stort tack till våra informanter som tog sig tid och delade med sig av sina erfarenheter. Ett jättetack till Ninni Trossholmen, vår handledare, som engagerat har handlett oss i vårt arbete. Din tilltro har hjälpt oss framåt.

Ett särskilt tack till våra familjer som har uppmuntrat och varit stöd i stunder av uppgivenhet under arbetet. Tack kära barn, för att ni tålmodigt väntat på att mamma skall bli ”som vanligt” igen.

Innehållsförteckning

Inledning 1

- Syfte och frågeställningar 2
- Avgränsningar 3
- Definition av centrala begrepp 3

Litteraturgenomgång 4

- Teoretiska perspektiv 4
- Kommunikationsteori 5
 - Kommunikation – en process 5
 - Kommunikationsprocessen – olika modeller 5
 - Behov och funktion 5
 - Icke-verbal kommunikation 6
 - Lyssnande 6
 - Störningar i kommunikationen 7
 - Självbild och självkänsla 7
 - Återkoppling 7
 - Det professionella samtalet 8
- Kommunikation mellan hem och skola – ett historiskt perspektiv 8
- Sammanfattning av litteratur 9

Material och Metod 10

- Val av metod 10
 - Fördelar med intervju 10
 - Nackdelar med intervju 11
- Tillförlitlighet och giltighet 11
- Det hermeneutiska perspektivet 11
 - Beskrivning av vår förförståelse 12
- Genomförande 12
 - Etiska överväganden 12
 - Urval och beskrivning av undersökningsområdet 13
- Urval och presentation av informanterna 14
- Källkritisk diskussion 16

Resultatredovisning 16

- Skolkulturen 17
- Skolledarens röst 17
- Pedagogernas röster 21
 - Olika kommunikationsvägar 21
 - Positiv kommunikation 24
 - Hinder för positiv kommunikationen 28
 - Skolan – en spegel av samhället 31
- Sammanfattning av resultatredovisning 32

Diskussion 34

Referenser

Bilaga: Intervjufrågor

Inledning

Med endast uppsatsarbetet kvar i vår lärarutbildning på Göteborgs Universitet ligger den praktiska verkligheten nära. Detta är ett inspirerande faktum men känns också lite nervöst. Vi har förstått, både genom våra erfarenheter som föräldrar till barn i skolåldern och som studenter under våra praktikperioder att läraryrket medför en kontinuerlig och ibland intensiv kontakt med vårdnadshavare. Kontakten med vårdnadshavare innebär kommunikation på skiftande sätt med individer av olika slag och karaktär. Det är därför nödvändigt att vara professionell i sitt sätt att kommunicera.

Förmågan att kommunicera är sannolikt medfödd men även om vi är vana att kommunicera är detta ingen garanti för att kommunikationen är av god kvalitet eller att vi blir korrekt uppfattade, det vill säga på det sätt vi tänkt oss. Kommunikation mellan människor har blivit svårare och det beror delvis på att vi är mer olika varandra idag än förr i tiden. Våra erfarenheter skiljer sig liksom våra mål och förväntningar och vår bakgrund har blivit mer varierad. Beroendet mellan individer och grupper har ökat och därmed även kravet på god kommunikation (Nilsson & Waldemarson 2007:10-11).

Att skolan skall kommunicera med hemmen finns föreskrivet i grundskolans styrdokument, läroplanen ifrån 1994, där ett av lärarens uppdrag är att:

”Samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling.”

(Lpo 1994:16)

Kommunikationen med hemmen skall inte enbart utgöras av en kontinuerlig information om elevens skolsituation. I läroplanen betonas vikten av samarbete mellan skola, pedagoger och hemmen på ett flertal ställen, dels för att gemensamt kunna utveckla verksamheten dels för det ömsesidiga ansvaret för elevens utveckling. Alla som arbetar i skolan skall:

”samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla innehåll och verksamhet.”

(Lpo 1994:16)

”I samarbete med hemmen skall skolan främja elevers utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar.”

(Lpo 1994:7)

Föräldrar anses vara mycket viktiga för sina barn i skolan. De behöver och har rätt att få veta vad som sker i skolan, hur deras barn mår och utvecklas. Detta sker genom olika former av kommunikation mellan skola och hem. Det är viktigt för barns lärande och utveckling att föräldrarna känner sig delaktiga i skolan, att de har en positiv inställning till verksamheten och på olika sätt är delaktiga i lärandet (Flising m.fl.1996). Ett bra samarbete mellan skola och hem bidrar till en större trygghet för eleverna i skolmiljön. Ett flertal forskningsrapporter visar att positiva attityder och engagemang från föräldrarna påverkar barnens motivation och prestationer positivt (ibid. 1996:80-81, Kärrby & Flising 1983:142-143).

För att kunna samarbeta på ett bra sätt krävs att kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavare fungerar väl och tveklöst är pedagogens kommunikativa kompetens av betydelse. Trots att denna kunskap är viktig för alla pedagoger i skolan har inga kurser eller övningar i samtalsmetodik ingått i vår lärarutbildning. I en intervjuundersökning (Andersson

1996:16-17) uppgav lärare att de i sin utbildning saknat kunskap om samarbete med vårdnadshavare och att de upplevde stora svårigheter i mötet med elever och elevernas föräldrar.

Gunnel Oldbring refererar i sin avhandling om utvecklingssamtalet, *Möjligheternas Möte* (2001) till en offentlig utredning, *Stöd i föräldraskapet* (1997) och skriver att skolan är en viktig plattform där samarbete mellan föräldrar och lärare skall utvecklas. Utredningen tar upp två möjliga fora, utvecklingssamtal och föräldramöten. I utredningen konstateras att många lärare saknar utbildning i frågor om föräldrasamarbete, samtalsmetodik och gruppdynamik vilket kan leda till, betonar man i utredningen, att många pedagoger känner otrygghet inför föräldrarna och en osäkerhet vid föräldramöten och utvecklingssamtal (Oldbring 2001:17).

I en statlig offentlig utredning ifrån 1999, *Att lära och leda. En lärarutbildning för samverkan och utveckling* framhålls att information och samarbete med föräldrar är en viktig del av det nya läraruppdraget och en förutsättning för utveckling av den pedagogiska verksamheten. Utredningen lyfter fram samarbetet mellan hem och skola på följande sätt:

”Den blivande läraren skall dessutom få insikt i hur lärare samverkar med föräldrar. Det gäller t.ex. hur man som lärare skapar genuina möten som kännetecknas av förtroende och ömsesidighet, hur utvecklingssamtalet planeras och genomförs (bl.a. med fokus på barnets utveckling och förmåga att nå skolans mål) men också hur föräldrarna kan bli delaktiga i skolans löpande arbete.” (SOU 1999:93 i Oldbring 2001:28)

För att lyckas i vårt samarbete med våra framtida elevers vårdnadshavare, tror vi att det är av stor betydelse att ha ett professionellt agerande när vi kommunicerar. Genom detta arbete vill vi sätta oss in i kommunikationsteorier och relatera kunskaperna till lärarrollen genom att intervjua ett antal pedagoger om deras upplevelser av kommunikation med vårdnadshavare. Härigenom hoppas vi få en bättre förståelse för de faktorer som spelar in när vi sänder och tolkar budskap och de faktorer som verkar i kommunikationssituationer med vårdnadshavare. Detta tror vi är en god grund att ta avstamp ifrån ut i verkligheten.

Syfte och frågeställningar

Som framgått av utdragen ur Lpo 94 föreskriver skolans styrdokument att skolan skall samarbeta med vårdnadshavarna. För att få till ett positivt samarbetsklimat krävs att kommunikationen mellan skola och föräldrar upplevs som positiv. Det är viktigt för oss att få förståelse för de faktorer och mekanismer som verkar i kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavare för att på så sätt försöka utveckla ett professionellt förhållningssätt i våra framtida kontakter.

Vårt syfte är att undersöka vilka faktorer som inverkar på olika kommunikationssituationer mellan pedagog och vårdnadshavare och deras betydelse för hur kommunikationen upplevs. För att uppnå vårt syfte tänker vi intervjua pedagoger för att ta reda på deras attityd till olika kommunikationsformer och lyssna till deras upplevelser av vad det är som bidrar till respektive försvårar en god kommunikation med vårdnadshavare. Vi vill också undersöka rektorns betydelse för hur kommunikationen mellan skola och hem ser ut och vilken roll han eller hon spelar för kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavarna.

Följande frågeställningar har varit centrala i vårt arbete:

- Har pedagogens och vårdnadshavarens kön, kulturell eller social tillhörighet någon betydelse för kommunikationen?
- Vilka komponenter bidrar till en lyckad kommunikation och hur skapas positiva möten?
- Finns det särskilda överenskomna och gemensamma strategier som hjälper pedagoger i kommunikationen med vårdnadshavare?
- Vilken betydelse har skolledaren för hur kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavare ser ut och fungerar?

Avgränsning

Vi har under vår utbildning studerat skolans styrdokument där pedagogens ansvar att kommunicera och samverka med elevernas föräldrar tas upp på flera ställen. Vi är medvetna om att kommunikationen mellan skola och hem alltid sker mellan minst två parter. Som blivande pedagoger har vi i vår undersökning valt pedagogens perspektiv och intresserar oss för hur pedagoger idag upplever olika kommunikationsvägar och vad som kan påverka utfallet av dessa.

Definition av centrala begrepp

Vi vill nedan definiera några av de begrepp som vi använder i uppsatsen.

Kommunikation – vi använder den definition av begreppet som Nilsson & Waldemarsson ger i sin bok *Kommunikation, samspel mellan människor* (2007:11). De anger att ordet ”kommunikation” kommer av latinets *communicare* som betyder att något skall bli gemensamt (tankeinnehåll eller avsikter) och ger följande definition:

”... en process där två eller flera personer skickar budskap till varandra och där de visar hur de påverkar varandra, uppfattar sig själva och situationen samt vilket innehåll de lägger in i sina budskap.” (Berlo, 1961 i Nilsson & Waldemarsson 2007:12)

Samarbete och samverkan – med dessa begrepp avser vi ett arbete med minst två parter inblandade som har ett gemensamt mål och syfte.

Vårdnadshavare/förälder – vi föredrar uttrycket vårdnadshavare eftersom vi är medvetna om att barn inte alltid lever med båda sina biologiska föräldrar. Emellertid använder vi båda uttrycken i vårt arbete, dels eftersom begreppet föräldrar används mest frekvent i den litteratur vi studerat och dels för att våra informanter spontant säger föräldrar framför vårdnadshavare. Med vårdnadshavare menar vi ”förälder eller av domstol särskilt förordnad person som har att utföra den rättsliga vårdnaden om ett barn” (National Encyklopedin).

Pedagog – med pedagog avser vi all den utbildade personal som arbetar i skolan oavsett vilken pedagogisk inriktning de har i sin utbildning.

Litteraturgenomgång

Teoretiska perspektiv

Relevant för vårt arbete är de teoretiska perspektiv som fokuserar de faktorer som verkar i mötet mellan människor. Varje möte innebär ett kommunikationsutbyte, medvetet eller omedvetet. Teorier som förklarar hur människor kommunicerar och samspelar, upplever och förstår varandra och som kan förklara hur kön, social och kulturell bakgrund liksom olika maktstrukturer inverkar på mötet.

Interaktionistiska teorier lägger ett helhetsperspektiv på människans samverkan mellan sitt genetiska arv, sina psykologiska/kognitiva upplevelser samt sin sociala och fysiska miljö. I teorin står den dynamiska interaktionen i centrum, det vill säga samspelet mellan människan som biologisk och psykologisk varelse och hennes miljö. Interaktionen är beroende av i vilket totalsammanhang den äger rum (Maltén 1998:45). Social interaktion är händelser som inträffar under och på grund av flera människors samtidiga närvaro. Det som studeras är de blickar, gester, kroppsspråk och verbala yttringar som personerna medvetet eller omedvetet tillför situationen (Erving Goffman 1970 i Dimbleby & Burton 1997:116).

Lev Semenovich Vygotskij (1896-1934) var en rysk marxistisk psykolog och pedagog. Hans teorier utgår ifrån relationen mellan människor, social aktivitet och den materiella verkligheten. Centralt i det sociokulturella perspektivet är att allt lärande sker genom kommunikation och social samverkan (Dysthe & Ingham i Dysthe 2003:75). Forskaren Gunilla Lindqvist (1999), en uttolkare av Vygotskijs texter, menar att det är genom mänskliga kontakter, upplevelser och erfarenheter som vi formas till de individer vi är. Enligt Vygotskij påverkas all inlärning av den tolkning och de upplevelser var och en gör av verkligheten (Dysthe 2003:42-43).

Roger Säljö, professor i pedagogisk psykologi, skriver i sin bok *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv* (2000) att kunskap och färdigheter kommer ifrån de insikter och sätt att handla som utvecklats genom historien i ett samhälle, och som man blir delaktig i genom interaktion med andra människor. Kommunikation och samverkan bidrar till kunskapsutveckling vilket är grundtanken i det sociokulturella perspektivet. Säljö skriver att kommunikation innefattar den viktigaste aspekten, språket, och han anser att detta haft betydelse för människans historiska utveckling såsom ett redskap för kommunikation och interaktion. Genom språket har vi en unik förmåga att kommunicera jämfört med andra arter. Vi delar erfarenheter med varandra, byter information och kommunicerar kunskaper och färdigheter i samverkan (Säljö 2000:21 ff). Vad människor säger, skriver eller gör är inte enbart ett uttryck för tankar och begreppsförståelse utan är alltid beroende av kontexten, det vill säga i vilket sammanhang man kommunicerar (ibid. 2000:115).

Efter att ha satt oss in i interaktions teori såväl som sociokulturell teori finner vi att båda är relevanta och kan tillämpas i vårt arbete. Vi finner också att de har likheter i det att båda perspektiven utgår ifrån interaktionen i kommunikationssammanhanget. Enligt vårt sätt att se utmynnar det ena perspektivet (det sociokulturella) ut i det andra (det interaktionistiska).

Kommunikationsteori

Kommunikation – en process

Psykologen Björn Nilsson och pedagogen Anna-Karin Waldemarson skriver i sin bok *Kommunikation. Samspel mellan människor* (2007) att kommunikation är en process som äger rum i ett socialt system där deltagarnas förförståelse, deras förväntningar, attityder och sinnesstämning påverkar både hur budskapet sänds och tas emot. Kommunikation är ett sätt att få vår identitet bekräftad. Det finns många olika kanaler för kommunikation, exempelvis språk och tal, mimik och ögonkontakt, kroppsspråk, avstånd och lukter vilka alla förmedlas samtidigt. Budskapet som tas emot är ett resultat av dessa. (Nilsson & Waldemarson 2007: 11-13).

Kommunikationsprocessen – olika modeller

En modell är en förenkling av verkligheten och har som syfte att vara enkel och överblickbar. Vi väljer att på ett förenklat sätt presentera några olika modeller ur boken *Kommunikation samspel mellan människor* som beskriver kommunikationsprocessen. (2007:21-27)

- *Hammarmodellen* – en vardagsmodell, kommunikation handlar om att bara tala tillräckligt högt eller upprepa ett budskap tillräckligt många gånger.
- *Barriärmodellen* – bygger på att det finns hinder eller barriärer som omöjliggör en direkt överföring av budskap. ”Hinder” är vår kultur, språkvanor, personlighet och attityder. Språket är inget neutralt medium utan fyllt av värderingar och perspektiv. Att förstå den andres förståelse är det viktigaste.
- *Sändar- mottagarmodell* – i korthet: Vem säger vad, i vilket medium, till vem och med vilken effekt (=sändare, budskap, mottagare, effekt)
- *Filter- och brusmodell* – mening och innebörd ligger i sändarens och mottagarens medvetande och i tolkningarna av ord och betyden. I modellen finns faktorer som ”kanal” (det sätt på vilket budskapet överförs), ”filter” (förväntningar, förutfattade meningar och kulturella skillnader) och ”brus” (allt som förvränger den information som lämnar avsändaren och som läggs till budskapet men som inte ingick i sändarens avsikt, exempelvis allt ifrån dålig telefonlinje till skilda språkvanor och fördomar).

Behov och funktion

Anledningen till att vi människor kommunicerar är att kommunikationen fyller olika behov hos oss vilka kan sägas vara kommunikationens funktioner.

- *fysiologiska behov* (fortplantning, föda, skydd)
 - *psykologiska behov* (identitet, bekräftelse, trygghet)
 - *relationsbehov* (tillhörighet, närhet, status)
 - *samhälleliga behov* (makt, anpassning, kunskapsöverföring)
- (Nilsson & Waldemarsson, 2007:18)

Fakta och kunskap är en viktig del i samspelet mellan människor och kommunikation och fyller därmed en informationsfunktion. Ett annat ändamål för kommunikation är att påverka, varpå man ser till budskapets effekt och effektivitet. Ytterligare syften som kommunikation fyller är att väcka känslor (emotiv), skapa kontakt och bekräfta roller (social) och socialt småprat (fatisk) (Nilsson & Waldemarsson 2007:18).

Icke verbal kommunikation

Minst 70 procent av kommunikationen mellan människor är icke-verbal. Över hälften av kommunikationen sker genom kroppsspråk (minspel, gester, hållning m.m.) och endast sju procent av ett budskap överförs med ord. Personlig utstrålning betyder således mer än innehållet (Maltén 1998:31). Kommunikation är något oundvikligt och allt vi gör eller inte gör innehåller ett budskap och möjliga tolkningar för omgivningen. Att inte höra av sig alls är också ett sätt att kommunicera (Nilsson & Waldemarsson 2007:34-35). Gester utgör en stor del av det medvetna kroppsspråket, en del är universella medan andra är nationella och/eller kulturbundna (Maltén 1998:35-36).

Lyssnande

Kommunikation inbegriper två grundläggande aspekter: talande (avsikt/uttryck) och lyssnande (intryck/tolkning). I vår kultur lägger vi tonvikten på talande och framförande, dock är kommunikationens effektivitet mer beroende av att vi lyssnar och tar emot korrekt än att vi sänder korrekt. Lyssnandet är en aktiv konstruktionsprocess som kräver energi och uppmärksamhet trots att lyssnande ibland kopplas ihop med passivitet och som något alla kan (Nilsson & Waldemarsson 2007:85ff). Lind & Lisper menar att lyssnandet är basen i samtalsprocessen. (1990:34)

Om det var tänkt att vi skulle prata mer än lyssna borde vi ha två tungor och bara ett öra (Mark Twain). Ett riktigt lyssnande är att lyssna uppmärksam för att förstå avsikten med ett budskap, att höra med öronen och lyssna med hjärnan. En viktig aspekt är att lyssna till det som inte sägs – att lyssna mellan raderna och lägga märke till tonfall, betoningar, pauser och röstklang. ”Att lyssna med det tredje örat” det vill säga att lyssna inåt och bli medveten om sina egna reaktioner på det som sägs är också viktigt. Ofta tänker vi mera på vad vi själva skall säga om en liten stund än lyssnar på vad motparten säger. Vi vill gärna snabbt komma fram till vad motparten är ute efter och fyller därför gärna i vad som borde sägas eller menas. Ett aktivt lyssnande innebär att ha fokus på sändaren och att kontrollera genom frågor om eller att vi har förstått rätt. Ett aktivt lyssnande speglar sig också i icke-verbala återkopplingar (Nilsson & Waldemarsson 2007:85ff).

”Konsten att lyssna innebär således att lägga märke till vad andra säger, att försöka förstå vad de menar, att försöka uppfatta känslan bakom orden, att uppmärksamma vad de inte säger eller ger uttryck för.” (Maltén 1998:21)

Störningar i kommunikationen

Vi gör sällan någon skillnad på vad vi har uppfattat och vad vi tror att motparten har menat och vi har en tendens att lyssna mer till det som sägs än det som faktiskt avses.

”När vi lyssnar på vad andra säger, måste vi ta hänsyn till situationen och den andres upplevelsevärld. Ord och avsikt kan vara olika saker, och därför är det också meningslöst att haka upp sig på bokstavliga betydelser eller vad någon ordagrant har sagt.” (Nilsson & Waldemarson 2007:134)

Det är lätt att komma ihåg vad vi hörde men inte vad motparten faktiskt sa och vi minns vad vi menade men har svårt att veta hur vi lät. Dessa faktorer skapar lätt förvirring och missuppfattningar i kommunikationssammanhang. Varje möte är även påverkat av tidigare möten och samtal. Innebörder kopplas till situationen och sammanhanget, och ett och samma ord kan betyda helt olika saker vid olika tidpunkter också för samma person. Ibland försvåras kommunikationen av att vi tar vissa saker för givna och nöjer oss med ”halva eller förtäckta budskap” (Nilsson & Waldemarson 2007:133 ff). Olika kommunikationsstilar kan också ge upphov till oklarheter och missförstånd. Det vill säga när en person med en *abstrakt* språkstil, dvs. faktainriktad, rationell med abstrakta ord och en komplicerad satskonstruktion möter en person med en *konkret* språkstil, ofta personlig, rik på känslor, bildspråk och mer situationsbetingad (ibid. 2007:119-120).

Självbild och självkänsla

I sin bok *Oss emellan – mellanmännisklig kommunikation* (1997) skriver Richard Dimbleby och Graeme Burton, forskare i kommunikation att självbilden har stor betydelse för hur vi kommunicerar och tar emot budskap. En människa med stark självkänsla ger erkännanden till andra och deras åsikter. Han eller hon bryr sig om andra, visar empati och är tillräckligt självsäker i sin självuppfattning för att acceptera misslyckanden och kritik. En god självkänsla visas i ett öppet och självsäkert kroppsspråk. Dimbleby & Burton hävdar att våra attityder till andra människor såväl som hur vi uppfattar dessa är kopplat till självkänslan (1997:29ff).

Återkoppling

Feedback eller återkoppling visar hur motparten har uppfattat det vi sagt eller gjort och därmed hur vi uppfattas av andra. Återkoppling kan vara av två slag – personinriktad (som beskriver hur andra uppfattar mig) och funktionsinriktad (som beskriver vilket resultat mitt beteende får). Feedbacken kan vara både verbal och icke-verbal, oftast är den medveten men icke verbala signaler kan också sändas omedvetet. Signalerna, medvetna eller omedvetna, har ofta stor betydelse för hur kommunikationen fortlöper eftersom de visar parternas attityder och värderingar (Maltén 1998:24-25).

Då det inte går att låta bli att kommunicera går det heller inte att låta bli att återkoppla. Återkoppling kan handla om ren information, man återberättar, ”har jag förstått rätt...?” Den kan vara en personlig reaktion, ”När du säger så blir jag besviken.” Den tredje formen av feedback är bedömning, ”Här tyckte jag att du gjorde fel, kanske skulle du...” Effektiviteten i kommunikationen påverkas av vår förmåga och vana att ge och ta emot återkoppling på ett riktigt sätt (Nilsson & Waldemarson 2007:111ff).

Det professionella samtalet

Viktigast i professionella samtal är att lyssna här och nu, betrakta motparten som en viktig person och visa att man är intresserad (Nilsson & Waldemarson 2007:85ff). Att samtala professionellt är att kunna lösa en uppgift eller nå uppsatta mål med bevarad bra kontakt. En viktig aspekt i det professionella samtalet är att inte reagera personligt. De egna känslorna och behoven skall inte styra i första hand utan det som är till nytta för motparten. För att kunna föra ett professionellt samtal måste man förutom att vara väl medveten om målet med samtalet också använda sig av medvetna och ändamålsenliga metoder. (Lindh & Lisper 1990:19ff)

Kommunikation mellan hem och skola – ett historiskt perspektiv

Kontakterna mellan hemmet och skolan var under hela början av 1900-talet minimala. Föräldrarna uppfostrade i hemmet och läraren bestämde i skolan. Bara vid allvarliga problem togs kontakt mellan skola och hem. I *Föräldrarna och skolan* (1983) finns det dock en beskrivning av hur lärare för mer än hundra år sedan med jämna mellanrum samlade till föräldramöten för att få förståelse och acceptans för sina metoder (Kärrby & Flising 1983:12ff).

Under perioden 1940-1980 genomfördes många omfattande reformer rörande det svenska skolväsendet. En skolutredning ifrån 1946 beskriver hemmets uppgift och ansvar för barnen och hur skolan skall möta och påverka föräldrar. Utredarna konstaterar att föräldrarna vet för lite om skolan, skolans arbetssätt och arbetsvillkor och att lärarna vet för lite om barnens hemförhållanden. Utredningen rekommenderar innehållsrika klassmöten och åhörardagar. En ny utredning tillsattes strax därefter och i betänkandet som presenterades 1948 betonas den personliga kontakten starkt mellan lärare och föräldrar (Kärrby & Flising 1983:17-18).

Det som främst kännetecknar 1960-talets skoldokument är att det ökade ansvaret för elevers sociala fostran och utveckling som påbörjats under efterkrigstiden, nu framstår som en av skolans mest centrala uppgifter. I 1962 års läroplan betonas att hem, skola och samhälle bör ha kontakt med varandra och att det är skolans och hemmets gemensamma uppgift att medverka till elevens utveckling. Kontakt och informationsutbyte sker bland annat genom kontaktbok, enskilda samtal, föräldramöten och åhörardagar (Adelswärd m.fl. 1997:24).

1970-talet innebar en ny syn på bedömning och information vilket fick konsekvenser för betygssystemet. Läsåret 1970/71 slopades betyg i alla klasser utom i årskurserna 8 och 9. Samtidigt presenterar skolöverstyrelsen för första gången den muntliga kontakten som en ersättning för skriftliga betyg. Samtalen föreslås äga rum två gånger per termin men skall inte vara obligatoriska för föräldrar att komma till. Förutom att informera föräldrar om elevens prestationer är kvartssamtalen ämnade till att skapa en samsyn mellan hem och skola (Adelswärd m.fl. 1997:24-25).

Samarbetet mellan hem och skola betonas än mer under 1980-talet delvis beroende på samhällsförändringar, större skolor och en ökad invandring. Dessa faktorer befaras leda till kulturella och språkliga avstånd mellan hem och skola. I skolutredningar förs diskussioner om hur samverkan mellan hem och skola skall kunna förbättras. Föräldrars medinflytande och attityder, kommunikationsproblem och lärarnas utbildning i samverkansfrågor är exempel på

frågor som tas upp. Det enskilda samtalet mellan klasslärare, elev och föräldrar framställs som den mest ideala formen av kontakt och som ett bra instrument för samverkan mellan hem och skola. Enligt utredningen skall eleven och föräldrarna få en mer aktiv roll i samtalet och föräldrarnas uppfattning om elevens skolsituation skall vara ett centralt ämne. Dokumentet lyfter även fram behovet av utbildning i samtalsteknik. Läroplaner beskriver ett samarbete på lika villkor på ett tydligare sätt än tidigare och det som främst skiljer från tidigare läroplaner är att skolan nu har en fostrande roll (Adelswärd m.fl. 1997:29-30).

Framför allt under den senare delen av 1900-talet utvecklas skolan mot att bli en alltmer demokratisk skola, där både elever och vårdnadshavare skall ha möjlighet till insyn och inflytande i verksamheten. I Lpo 94 framställs vikten av delaktighet i skolverksamheten:

”Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan.” (Lpo 94:6)

Vidare framställs att utvecklingen av den enskilda skolan verksamhet måste ske i ett:

”... i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som det omgivande samhället.” (Lpo 94:9)

Vår korta genomgång visar att utvecklingen av kontakter mellan hem och skola ständigt har ökat. Numera framhålls skolans och hemmets gemensamma ansvar för att skapa förutsättningar för barns utveckling och lärande. Kraven på att kommunikationen mellan skola och hem skall fungera är därmed stora. I kommunikation mellan skola och hem förekommer olika sorters samtal som kan ha olika funktioner: att skapa kontakt, att reda ut problem, att informera och att ge utlopp för känslor och åsikter. (Adelswärd m.fl.1997:131) Föräldrar är ingen homogen grupp. De kan ha olika värderingar både religiöst, politiskt, socialt och ekonomiskt. De materiella villkoren ser olika ut. Olika kulturer, inte bara invandrarkulturer, utan även inhemska medför skilda sätt att tänka och handla. Därför är föräldrars förväntningar, krav på och inställning till skolan mycket skiftande. (Flising m.fl. 1996:15)

”Föräldrarnas relationer till och samverkan med skolan är beroende av hur samhället ser ut och skolans funktion i samhället.”

Flising m.fl. 1996:51

Sammanfattning av litteratur

Kommunikation är en fundamental del av den mänskliga samvaron. Allt lärande sker genom kommunikation i social samverkan. Det mänskliga språket är unikt och har haft en stor betydelse för människans utveckling historiskt, genom att vara ett verktyg för kommunikation och interaktion.

Litteratur som behandlar kommunikation ur teoretiskt perspektiv visar tydligt att kommunikation är en komplicerad social process som påverkas av många faktorer. Faktorer som inverkar är bland annat sändarens och mottagarens förförståelse, förväntningar och attityd. Självbilden spelar stor roll för hur en samtalssituation upplevs och hur det egna budskapet ser ut. Ett budskap som sänds påverkas både av vilken kanal (muntlig, skriftlig

osv.) som används och vilka filter (förutfattade meningar, kulturella skillnader m.m.) det passerar fram till mottagaren. Mer än två tredjedelar av all kommunikation är icke-verbal. I det professionella samtalet, exempelvis mellan pedagog och vårdnadshavare är det viktigt att lyssna engagerat i situationen. Vad vill motparten ha sagt, utifrån sitt perspektiv? Av vikt är att inte reagera personligt utan vara medveten om vilket mål som finns med samtalet och uppnå detta med bibehållen bra kontakt.

Den historiska genomgången visar att kommunikation mellan skola och hem har fått en allt större betydelse under åren. Det demokratiska samhället har slagit igenom i skolan och det är numera ett gemensamt ansvar för skolan och hemmet att samverka i barns utveckling och lärande. Uppfattningen att vårdnadshavare vet för lite om skolan och dess arbetsätt och villkor liksom att skolan har för lite kunskap om elevernas hemförhållanden fanns redan under 1940-talet. Vi får också veta att redan i början på förra seklet hölls föräldramöten av delvis samma anledning som idag nämligen att informera och få gehör för arbetsmetoder i skolan. Redan för tjugofem år sedan drygt, väcktes frågan om behovet av utbildning i samtalsmetodik för pedagoger.

Material och Metod

Val av metod

Vår undersökning bygger på kvalitativa intervjuer. Den kvalitativa intervjun ger enligt Patel & Davidson (2003) inga hela sanningar och vår intention har varit att försöka tolka och förstå våra informanternas upplevelser och erfarenheter. Vi har valt att använda kvalitativa intervjuer eftersom vi anser att intervju i form av ett öppet samtal är ett bra sätt att få svar på våra frågeställningar. Syftet med den kvalitativa intervjun är att få informanten att med egna ord ge så uttömmande svar som möjligt och anpassa och variera intervjufrågor beroende på hur informanten svarar. I en kvalitativ intervju har frågorna en låg grad av standardisering dvs. öppna frågor som ger intervjupersonen möjlighet att svara med egna ord och utveckla sina svar (Patel & Davidson, 2003:77ff)

”Syftet med kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenhet hos något, t.ex., den intervjuades livsvärld eller uppfattningar om något fenomen.” (Patel & Davidson 2003:78)

Vi hade tänkt följa en färdig frågelista med diverse underfrågor (se bilaga) för att vi lätt skulle kunna jämföra informanternas svar och kunna dra slutsatser (Patel & Davidson 2003:72). I praktiken blev det inte så eftersom svaret på en fråga kunde leda in till en ny fråga eller en annan fråga längre fram i frågelistan varpå ordningsföljen frångicks. För att inte styra eller begränsa svarsmöjligheterna valde vi att ställa öppna frågor. Intervjuformen kan därför sägas ha varit semistrukturerad med en relativt låg grad av standardisering (Stukat 2005:38-39).

Fördelar med intervju

Intervju är en bra metod för att söka förståelse som baseras på informanternas prioriteringar, åsikter och idéer. Den som blir intervjuad har möjlighet att utveckla sina idéer och framhäva det som han eller hon anser vara väsentligt. Vanligtvis är intervjun inbokad i förväg på

lämplig tid och plats vilket garanterar en relativt hög svarsfrekvens. Det finns ett personligt inslag i intervjumetoden och människor tenderar att tycka om möjligheten att få prata med och utförligt uttrycka sina tankar till en person vars syfte är att lyssna utan att vara kritisk. (Denscombe 2000:161-162).

Nackdelar med intervju

De data som erhålls under intervjun kan vara både besvärliga och tidskrävande att analysera. Intervjumetoden ger oftast inga standardiserade svar och kan variera i omfång vilket kan försvåra en analys. ”Intervjuareffekten”, de intervjuades uttalanden kan vara påverkade av forskarens identitet (Denscombe 2000:162-163)

Tillförlitlighet och giltighet

En intervju utgör en social situation mellan två eller fler parter och i denna skapas ett material som är en social konstruktion. Samspelet mellan parterna, hur situationen upplevs och hur kommunikationen fungerar har en avgörande betydelse för vad som sägs och vad som inte sägs. Det finns en rad faktorer som kan påverka hur samtalet faller ut och de fakta som kommer fram under intervjun, exempelvis parternas ålder, kön, social bakgrund, kunskaper och sätt att tala. Både likheter såväl som olikheter mellan de två parterna kan inverka positivt på samspelet. (Fägerborg i Kaijser & Öhlander 1999:60) I vårt fall tror vi att det faktum att en av oss var känd på skolan medförde en samarbetsvillig inställning till vårt arbete samtidigt som vår oerfarenhet av att intervjua sannolikt har inverkat på resultatet.

Ibland kan frågor få människor att känna sig besvärade eller få dem att inta försvarsställning. Risken finns då att de svarar som de tror att intervjuaren förväntar sig av dem (Denscombe 2000:139). Det man får reda på genom att ställa en fråga i en intervju är det som personen – i den aktuella situationen – finner rimligt och önskvärt att säga och/eller vad man i hastigheten kommer på. Det tillhör vårt sociala kontrakt att få man en fråga så svarar man oavsett om man någonsin tänkt på den frågan förut.” Det kostar mindre att svara (och kanske säga något man inte är övertygad om) än att inte svara alls.” (Säljö 2000:115-116)

Det hermeneutiska perspektivet

Vår studie bedrivs inom humanvetenskapen och där intar vi ett hermeneutiskt tolkningsperspektiv. Vi tolkar det redan tolkade och är inte ute efter någon absolut sanning. (Gilje & Grimen 1992:181) Ingen tolkning kan sägas vara mer rätt eller fel och det som sägs idag kan sägas annorlunda imorgon. Det är i tolkningssammanhang viktigt att vara medveten om sin egen förförståelse och att försöka se och förstå genom att ”ta på sig någon annans glasögon”.

”Den hermeneutiske forskaren närmar sig forskningsobjektet subjektivt utifrån sin egen förförståelse. Förförståelsen, de tankar, intryck och känslor och den kunskap som forskaren har, är en tillgång och inte ett hinder för att tolka och förstå forskningsobjektet.”(Patel & Davidson 2003:30)

Hermeneutiken var tidigare under 1600- och 1700-talet enbart en metod för att tolka texter främst ur bibeln. Under de senare århundradena har den utvecklats som metod främst för humanvetenskapen. Den syftar till att förstå den mänskliga existensens grundbetingelser genom tolkning och förståelse av vårt språk. Eftersom mänskligt språk även inbegriper handlingar och andra kommunikationsyttringar tolkas även dessa på samma sätt som texter tolkas (Patel & Davidson 2003:28-29).

”En grundtanke inom hermeneutiken är att vi alltid förstår något mot bakgrund av vissa förutsättningar. Vi möter aldrig världen förutsättningslöst.” (Gilje & Grimen 1992:183)

Just själva förförståelsen är nödvändig för förståelse eftersom man måste ha en idé om ett visst fenomen för att veta vad man skall se efter. Utan idéer får undersökningen ingen riktning. En aktörs förförståelse är dessutom reviderbar och kan förändras genom nya erfarenheter och möten. En grundtanke inom hermeneutiken är att ingen möter världen förutsättningslöst utan alltid mot bakgrund av vissa förutsättningar. (Gilje & Grimen 1992:183,188) ”Ingen forskare börjar som ett tomt blad. Inom hermeneutiken utgör förförståelsen en naturlig utgångspunkt i tolkningsprocessen fram mot förståelse.” (Patel & Davidson 2003:79)

Hermeneutikern vill se helheten i forskningsproblemet eftersom ”helheten är mer än summan av delarna”. Delar och helhet ställs i relation till varandra i ett spiralformat pendlingsförfarande mot en så fullständig förståelse som möjligt. Detta kallas för ”den hermeneutiska cirkeln”. (Gilje & Grimen 1992:190ff)

Forskaren pendlar mellan subjektets synvinkel (intervjuaren) och objektets synvinkel (den intervjuade) och använder sin förförståelse som verktyg.

”Avsikten är dock sällan att nå fram till en teori i form av heltäckande lagar. Snarast poängteras det unika i varje tolkning och i det kan det vara berikande att presentera en mångfald av olika tolkningar.” (Patel & Davidson 2003:30)

Beskrivning av vår egen förförståelse

I detta sammanhang anser vi det relevant att göra en kort beskrivning av oss själva för att på så vis förklara/redogöra vår egen förförståelse. Vi är båda lärarstuderande med inriktning mot grundskolans tidiga år. Huvudinriktningen i vår utbildning är svenska. Vi är i 40-45 årsåldern och har två respektive tre barn i åldersspannet fyra till femton år. Vi är uppvuxna i en mindre respektive mellanstor svensk stad och bor just nu i varsin småstad. Arbeten som vi har/har haft är inom administration, service och försäljning. En av oss har gjort sin slutpraktik under fem veckor hos en av informanterna på vår undersökningsskola.

Genomförande

Etiska överväganden

Med respekt för de människor som deltar i forskningssammanhang är det angeläget att forskaren upplyser om undersökningens syfte. Informanterna skall när som helst kunna avböja

att delta eller avbryta sin medverkan och försäkras om anonymitet. (Johansson & Svedner 2001:23-24).

Vid första kontakten med våra informanter överlämnade vi ett brev där vi presenterade vår undersökning samtidigt som tid och plats för intervjuer bokades in. I brevet försäkrade vi även att informanterna skulle behandlas anonymt. Var och en tillfrågades också om de gick med på att vi båda deltog under intervjun och att denna bandades. Strax före intervjutillfället upprepade vi detta och förklarade också att de när som helst under intervjun kunde avbryta samarbetet. Vi har valt att behandla skolan såväl som informanterna anonymt eftersom vi tror att detta bidrar till en känsla av trygghet och en större benägenhet att ge utförliga svar (Denscombe 2000:151).

Fördelen med att vara två under en intervju är enligt Stukát (2005:41) bland annat att man uppfattar olika saker och därför kan få en mer detaljerad bild. Vi tror att våra personliga upplevelser av en intervju ger en ytterligare tolkningsmöjlighet. En annan anledning till att vi valt att närvara båda under intervjuerna är att en av oss har en relation till några av informanterna och att detta kan påverka sättet att tolka och analysera de svar vi fick.

Intervjuerna med alla sju informanter spelades in på band för att inte förlora relevant information och för att underlätta vår bearbetning av materialet. Genom att intervjuerna spelades in kunde vi också ägna oss fullt ut åt intervjusituationen och därigenom ett koncentrerat och bättre lyssnande.

Vi har medvetet valt att inte skicka ut frågeformulär i förväg eftersom vi tror att spontana svar är mer uppriktiga/mer motsvarar den egna uppfattningen. Det finns alltid en risk att svar blir tillrättalagda då de är genomtänkta. Vi märkte dock att vissa informanter tyckte att det var svårt att hitta direkta svar utan att ha fått tid att tänka igenom frågan.

Alla intervjuer spelades in på band. För att få en överskådlig bild av materialet och för att lättare kunna analysera och jämföra data valde vi att transkribera alla intervjuer. Materialet transkriberades på ett sådant sätt att de citat ur texten som vi valt att presentera i vårt arbete skall bli lättare att läsa. I materialet har vi försökt hitta mönster och söka svar på våra frågeställningar (Denscombe 2000: 155).

Urval och beskrivning av undersökningsområdet

De informanter vi valt ut kommer från en av de skolor som vi varit i kontakt med under den verksamhetsförlagda delen av vår utbildning. Skälet till att vi valt att i vår studie endast koncentrera oss på en arbetsplats, har varit att vi vill undersöka kommunikation utifrån det individuella perspektivet och inte riskera att hamna i en jämförande diskussion mellan olika skolkulturer. Detta kan dock vara ett intressant uppslag för en annan studie.

Anledningen till att vi valde denna skola var dels att vi redan hade en etablerat kontakt här dels för att skolan representerar en småstadsskola i ett heterogent medelklassområde med invånare ifrån lägre, medel och överklass i huvudsak med svensk bakgrund. Detta innebär att vi inte kommer att studera kommunikationsmekanismer utifrån en mångkulturell synvinkel, ej heller ur ett storstadsperspektiv. Bådadera skulle kräva en bredare och större studie med större tidsram än vår.

Skolan ligger i en äldre del av småstaden. Området kan fortfarande betraktas som relativt ”fint” att bo i. På gångavstånd finns både centrum och naturområde. Skolan är en äldre byggnad i tre plan och är två parallellig. Här går elever ifrån skolår 0-6 och på skolan finns även fritids i flera lokaler. Skolgården är en blandning av stora träd och asfalt och en ombyggnation är projekterad.

Urval och presentation av informanterna

Informanterna är sju till antalet, sex pedagoger och skolledaren. Vi anser det vara relevant att även intervjua skolledaren eftersom hon eller han enligt skolans styrdokument har ansvar för att utveckla former för samarbete mellan skola och hem (Lpo 94:19). Johansson och Wahlberg Orving konstaterar i sin forskning om samarbete mellan hem och skola att skolledningen har en stor betydelse för hur samarbetet utformas. Rektor är det viktigaste enskilda personen som sätter sin prägel på skolan (Berlo i Oldbring 2000:20). Vilket bör innebära att skolledaren också ger prägel åt den skolkultur som råder och, tror vi, har inflytande på personalens intresse och engagemang för kommunikationen och de samarbetsformer med hemmen som råder på skolan.

För att ge våra informanter anonymitet har de fått fingerade namn i vår redovisning. Nedan följer en presentation av dem. Informanterna är födda på 1940- 50- och 60-talen. Vi har valt att inte närmare gå in på informanternas ålder eftersom vi lagt en större vikt vid tjänstear än vid faktisk ålder. Vi har varit angelägna att informanterna i studien skall representeras av båda könen för att eventuella skillnader verkliga eller upplevda skall kunna presenteras. Dock har skolledaren kommit att representeras av en kvinna eftersom vår studie endast omfattar en skola. Förutom att vi strävade efter att pedagogerna arbetade i olika åldrar så har urvalet varit slumpmässigt.

I gruppen av pedagoger har alla sitt ursprung i olika socioekonomiska grupper. Några är uppvuxna i en storstad och andra i en småstad. Här finns både förskollärare, lågstadielärare och mellanstadielärare. De arbetar idag i olika åldersgrupper ifrån skolår 1 upp till skolår 6. De sex pedagogerna består av fyra kvinnor och två män. Framförallt männen verkar ha arbetat med andra saker innan de bestämde sig för att bli lärare. Några har arbetat på flera olika skolor. De har varit lärare mellan 18 och 35 år och deras arbetsår på den här skolan är mellan 7 och 16 år. Informanterna anger många olika skäl till sitt yrkesval, exempelvis ett genuint intresse för barn, önskan att få arbeta med människor och musikintresse, till mer slumpartade val. Alla informanter har barn. Samtliga har många fritidsintressen och alla uppger att de bor i villa eller radhus.

Vi är medvetna om att vi genom vår förförståelse, våra tolkningar och vårt urval av den information vi väljer att presentera styr den bild som läsaren får av informanterna (Gilje & Grimen, 1992:183ff).

Anna Lågstadielärare, har arbetat som utbildad i 22 år varav fem år på nuvarande skola och arbetar just nu i skolår 1. Hon är uppvuxen i en småstad. Pappa arbetade som lageransvarig och mamma hade ett deltidsarbete på kemptvätt. Anna har tre egna barn varav den yngste är 14 år. Bor i villa i närheten av

skolan. Har musik och sitt arbete som stora intressen. Beskriver sig som en utåtriktad känslomänniska som låter kommunikation ta tid.

- Ulla* Lågstadielärare, har arbetat i 36 år varav 15 år på nuvarande plats. Arbetar nu i skolår 2. Ulla är uppvuxen centralt i en storstad. Pappa var kamrer och mamma hemmafru. Barnen är vuxna och utflugna och idag bor hon i radhus. Tidigt i arbetslivet arbetade Ulla i en Montessoriförskola. Hon har många fritidsintressen såsom litteratur, kultur och gruppgymnastik. Ulla beskriver sig som trygg och prestigelös i sin lärarroll och eftersträvar en rak och respektfull kommunikation med föräldrar.
- Lena* Lågstadielärare som har en årskurs fyra för första gången. Lärare sedan 38 år men har haft uppehåll för barnledighet och utlandsvistelse. Lena arbetar på skolan sedan åtta år. Hon är uppvuxen i en småstad. Pappa arbetade som lantmästare och mamma var slöjdlärare. Lena har tidigare arbetat i en Montessoriförskola. Idag bor hon i en villa strax intill skolan. Yngsta barnet är 18 år. Lena tycker att det är svårt att hinna med fritidsintressen eftersom skolan tar mycket mer tid nu än tidigare. Hon säger hon sig vara är en ”rak” person som ibland måste tänka sig för när hon kommunicerar med föräldrar.
- Johan* Mellanstadielärare som arbetar i skolår 5. Han har arbetat i drygt 30 år på tolv olika skolor varav 16 år på nuvarande skola. Byte av arbetsplats är nyttigt eftersom man för att överleva måste lära sig att vara ödmjuk enligt Johan som anser att sexton år är på tok för länge. Johan växte upp i en nybyggd stadsdel i en storstad. Pappa var ingenjör och mamma hemmafru. Johan har fem barn som alla är vuxna. Han har många fritidsintressen bland annat fiske, segling och ornitologi. Johan har ”ödmjukhet” som sitt ledord i kommunikationssammanhang.
- Inez* Förskollärare som även arbetar i skolår 2. Inez har arbetat i 18 år varav sju år på denna skola. Hon är uppvuxen i en småstad med pappa som arbetade på Arla och med en mamma som var förskollärare. Inez bor i hus ett stenkast ifrån skolan och har fyra barn mellan 5 och 22 år. Fritidsintressen är jogging och golf i mån av tid. Inez trycker på vikten av att lyssna in föräldrar och ta deras problem på allvar.
- Lars* Mellanstadielärare som arbetar i skolår 6. Lars har arbetat som lärare i 21 år varav 7 år på nuvarande arbetsplats. Lars är uppvuxen i en förort till en storstad. Pappa arbetade i affär och mamma var hemmafru under de tidiga uppväxtåren. Han har fyra barn varav den yngste är 20 år och bor i hus. Lars sjunger, spelar gitarr och går gärna på fotboll. I kommunikationssammanhang ser Lars sig som följsam och har lätt för att kompromissa.
- Skolledare* Förskollärare, arbetade tre år i yrket och därefter som föreståndare inom barnomsorgen. Skolledaren har rektorsutbildning och har också arbetat som rektorsutbildare. Hon har kontinuerligt fortbildat sig och har bland annat grupp- och ledarutbildning. Som rektor har hon arbetat i 14 år med några års avbrott som områdes- och förvaltningschef. Hon valde dock att återvända till rektorstjänst för att få möta barn och föräldrar. Skolledaren växte upp på landet utanför en småstad. Pappa var industriarbetare och mamma arbetade inom

äldreården. Familjen består av man och två barn i skolåldern. Hon bor i andra ändan av staden och cyklar till sitt arbete. Fritidsintressen utöver barnens aktiviteter är naturen, träning, läsning m.m.. Öppenhet och tydlighet är rektorns ledord för kommunikation och att vara ödmjuk inför människors olikheter.

Källkritisk diskussion

Det har i analysen visat sig att alla våra informanter har 18 yrkesår eller mer bakom sig. Detta kan eventuellt ses som en brist i vår undersökning eftersom det ur erfarenhetsperspektiv rör sig om en mycket homogen grupp. Undersökningen kan dock sägas utgå ifrån väl etablerade och erfarna pedagoger. En fördel med en ur arbetslivserfarenhet enhetlig grupp, anser vi, är att vi med färre variabler kan få en tydligare jämförelse i vilka mekanismer som styr en god respektive mindre god kommunikation.

Det faktum att vi är oerfarna i intervjusammanhang kan dels ha bidragit till att vi varit alltför styrande i vårt sätt att ställa frågor och dels att frågorna inte varit tillräckligt spetsfunda. Eftersom en av oss sedan tidigare har en arbetsrelation med några av informanterna innebär detta att förförståelsen kan ha påverkat tolkningen.

Eftersom undersökningen är gjord på en enda skola har vi inte kunnat göra någon jämförande studie av olika skolors olika kulturer. Inte heller har vi kunnat bilda oss någon jämförande uppfattning om skolledarens betydelse för hur kommunikation med vårdnadshavarna fungerar jämfört med andra skolkulturer. Det har inte heller varit vår avsikt utan vi har velat fokusera på en specifik skolkultur.

En kommunikation mellan hem och skola består av minst två parter och för en heltäckande studie behövs även vårdnadshavarnas syn och uppfattning på kommunikationen med skolan. Vi har i våra intervjufrågor ej tagit hänsyn till det faktum att elever ofta närvarar i kommunikationssammanhang mellan pedagog och vårdnadshavare och inte ställt frågor till pedagogerna om eller hur närvaron av eleven inverkar på kommunikationen.

Slutligen är vi naturligtvis medvetna om att studien är gjord i liten skala varför inga generaliseringar kan göras eller slutsatser dras av materialet.

Resultatredovisning

Vi har valt att redovisa resultatet av våra intervjuer genom att först ge vår bild av skolan, som vi skapat oss genom våra besök och under intervjuerna. Därefter presenterar vi separat vår intervju med rektor som följs av en gemensam sammanfattning av pedagogernas intervjusvar. För att göra resultatredovisningen mer läsarvänligt har vi valt att presentera våra erhållna data under olika ämnesrubriker valda med tanke på de svar som kom fram under intervjuerna.

Skolkulturen och skolledarens betydelse

Vid våra besök på skolan upplever vi en varm och tillmötesgående attityd både hos pedagogerna och hos skolledaren. Klimatet i lärarrummet genomsyras av god sammanhållning och en öppenhet som också vi får ta del av. Vi möts av många intresserade frågor och spontana funderingar kring kommunikation ifrån ett stort antal pedagoger, och hade det varit vår önskan skulle intervjuunderlaget kunnat vara betydligt mer omfattande. Skolledaren ser vi i personalrummet vid varje besök vilket vi uppfattar som att hon har en social närhet till kollegiet och till verksamheten i skolan. Denna bild har bekräftats av våra informanter under intervjuerna. Även vi känner av skolledarens engagemang och närhet då hon hjälper oss tillrätta och med värme önskar oss lycka till med arbetet. Vi tror att skolledaren satt sin prägel på skolan genom en stödjande hållning och sitt tydligt visade förtroende för personalen.

Som vi redan påtalat i vårt arbete så pekar flera forskningar på skolledningens betydelse för hur samarbetet mellan hem och skola utformas. Den enskilt viktigaste personen som sätter sin prägel på skolan är rektorn (Boggs & Allison, 1986 i Colnerud 2001:20). Rektorn har även en stor betydelse för personalens intresse och engagemang för utvecklingsarbete (Irving 1989 i Colnerud 2001:20). Att skolledaren skall ha inflytande över samarbetet mellan skolan och hem finns angivet i skolans styrmedel. Enligt skolans läroplan, Lpo 94 har rektor ett särskilt ansvar för att:

- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sin uppgifter,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,

Lpo 1994:19

Skolledarens röst

”Det är viktigt att dom har sett mig och vet vem jag är.”

Vi inleder intervjun med att fråga rektor på vilka olika sätt hon kommunicerar med vårdnadshavarna på skolan. Skolledaren tycker att det är väldigt angeläget att hon är ett bekant ansikte för både föräldrar och barn. Så att föräldrarna vet vem barnen pratar om, menar hon. För att presentera sig och visa vem hon är, deltar hon därför alltid i 6-års informationen och på det första föräldramötet i år 1 under hösten. Formell kontakt med hemmen har hon också genom informationsbrev i början och slutet av varje termin. Nya elever under terminen bjuder hon in till skolan tillsammans med sina föräldrar, ”fast då kommunicerar jag mer med barnet”, förtydligar skolledaren. Hon samtalar med vårdnadshavare i telefon ”på olika sätt” och informella möten blir det också i korridorerna av och till. Om kommunikation skall fungera tillfredsställande finns det vissa kriterier som är särskilt viktiga. Ett sådant är att vårdnadshavarna känner tillit till skolledare och pedagoger.

”En bra kommunikation är när jag känner att det är ärligt”

En bra kommunikation skall kännas ärlig menar skolledaren, ilska och bestämda uppfattningar är också bra tycker hon, för ”då får jag faktiskt veta vad dom tycker”. Hon anser det viktigt för en bra kommunikation att hennes motpart känner att han eller hon är bekväm och vågar tala öppet och fritt och hon påpekar att skolan är hennes hemmaplan inte föräldrarnas. Nilsson & Waldemarson (2007) påpekar att miljön är en del av kommunikationen och de menar att rum och öppna platser innehåller förväntningar och avsikter. Rummet har en stor betydelse för hur vi definierar en situation och vilka associationer som väcks (2007:83).

”En dålig kommunikation är när det är tyst då kan man aldrig göra någonting.”

Enligt Kärrby & Flising (1983) påverkar föräldrars egna skolerfarenheter och förförståelse hur öppna och avslappnade de kan och vill vara i kommunikationssammanhang (1983:38-39). Skolledaren menar att hon ibland möter föräldrar som haft en egen tråkig skolgång och där det tar emot att gå till rektor.

”De får liksom ta i lite för att gå in och det kan också innebära att det tar en liten stund innan vi når varandra för dom har bestämt sig att det är lika bra att vara arg ifrån början. Då får man låta det vara lite och så får man hitta varann sen och se vilken gemensam nämnare vi kan hitta.”

Enligt skolledaren kan en dålig kommunikation ha sin grund i att parterna inte talar ”samma språk” och därför inte kan eller vill förstå varandra. Den kan även bero på att motparten har en förutfattad inställning till hur samtalet kommer att se ut, fortsätter hon, eller en förväntan på vilket svaret skall bli och därför inte uppfattar vad som verkligen sägs under samtalet. I litteraturen styrks hennes uppfattning av Nilsson & Waldemarson (2007:24) som hävdar att det inte är vad människor objektivt säger och gör som i huvudsak styr deras tankar om varandra utan det är vad man tror att den andra menar som formar upplevelser och handlingar. En bräcklig självkänsla kan göra att man upplever hot ifrån andra människor, i synnerhet om man är i, eller upplever sig att vara, i beroendeställning (ibid. 2007:43).

”De personliga mötena är dom viktiga”

Vi frågade rektor om det finns någon kommunikationsform som är svårare än de övriga. Hon säger att det roligaste med hennes jobb är just de personliga mötena men tillägger att det alltid är svårt med personliga möten om det hänt saker som är jobbiga för föräldern. Hon menar emellertid att personliga möten är dom viktigaste mötena och hon säger att hon helst inte tar ”svåra möten” per telefon.

”Utan då tar vi ett personligt möte så vi kan se varandra och det är så jag hanterar, om man säger, svåra möten, vi tittar på varandra så att man inte missförstår. /.../ ...så får föräldern möjlighet att se att jag säger det jag menar.”

En viktig anledning till att mötas personligen och en förklaring till att hon alltid försöker styra upp telefonsamtal till personliga möten är medvetenheten om kroppsspråkets betydelse. På vår fråga om hon anser att sig ha några karaktärsdrag som underlättar en bra kommunikation säger hon att hon är tydlig. ”Jag har ett väldigt tydligt kroppsspråk, det säger personalen till mig ibland dom läser mig direkt.” När man kan se varandra är risken mindre för missförstånd. Kroppsspråkets betydelse för hur vi uppfattar ett budskap lyfts fram i litteraturen. Maltén, (1998:31) framhåller att minst 70 procent av kommunikation är icke verbal.

Vi undrar om det finns någon kommunikationsform som föräldrar föredrar framför andra. Olika föräldrar uppskattar olika slags kommunikation menar rektorn. Det viktigaste är att kommunikationen är tydlig och att hon på något sätt ger ett svar på deras frågor. I detta sammanhang nämner rektor veckobrevet som hon vet att vårdnadshavarna uppskattar och säger att veckobreven blivit en slags tradition på skolan. Skriftlig kontakt är den mest frekventa mellan skola och hem skriver Flising m.fl.(1996). Veckobrev eller månadsbrev är mycket uppskattade av föräldrar och i tiotusentals hem finns dessa uppsatta på kylskåpsdörren med magneter påstår författarna (1996:115).

Yrkesrollen

När vi frågar rektorn om hon upplever att hon har någon egenskap som skulle kunna försvåra kommunikation, något hon måste tänka på och bemästra, tar skolledaren upp yrkesrollen. Det är något som man alltid måste jobba med säger hon – ”rollen”. Jag är ju som vilken människa som helst menar hon, men här är jag rektor. Det är väldigt viktigt att hela tiden tänka på det, gå inte i försvar – du behöver inte det!

”Det gäller att jag kommer ihåg det, man pratar till mig som rektor. Jag behöver inte sätta mig i försvar eller så, jag behöver bara lyssna in, låta människor prata färdigt, sen kan vi börja sortera i det.”

”Jag måste förhålla mig på många olika sätt för alla människor är olika”

Vi undrar om skolledaren har någon särskild strategi när hon kommunicerar med olika vårdnadshavare. Hon refererar till ett känt citat av Erik Axel Karlfeldt, att man ”måste prata med bönder på bönders språk” och menar att det ligger mycket i detta. Hur kommunikationen med föräldrar är kan bero på social tillhörighet säger rektor, men eftersom samhället mer och mer blandas ut, så är det inte så tydligt längre. Hon fortsätter:

”Jag har ett ledord – jag är alltid turist hos någon annan – jag kan inte komma hit och säga ’så här kan du inte göra med ditt barn’. Det har jag ingen rätt att göra utan jag får förhålla mig till hur dom har det.”

Rektor märker att föräldrar idag är mer stressade än förr och hon bekräftar bilden av att läraryrket uppfattas som ett serviceyrke – ”det blir mer och mer så”, säger hon.

”Jag märker att vi får en ny grupp av föräldrar, man är mer individualister. Man ser väldigt mycket till mig och mitt barn och kommer inte alltid ihåg att man har det i en grupp. Och det är lite lurigt när man har 25 kanske.”

Kommunikationsplan eller policy?

Vi undrar om de har någon nedskriven plan på skolan för hur kommunikationen med vårdnadshavarna skall se ut. Det finns ingen, vare sig hur kommunikationsformerna skall se ut eller hur kommunikationen går till, enligt skolledaren, men de talar ofta om det, beroende på vad det är.

”Vi har alltså väldigt tydligt ’vem gör vad, när tar jag vid’ och så där.”

Ibland är det svåra och tråkiga saker som måste kommuniceras säger rektor, ”då talar vi alltid om det”. Hon menar att hon då väldigt tydligt i kollegiet och både muntligt och skriftligt talar om ”vem som gör vad och hur gör vi”. Rektor anser att det är viktigt att inte ta ifrån pedagogerna mandatet att kommunicera med vårdnadshavarna och menar att hon måste akta sig för att inte ”gå in och ta över”. Det kan bli så att föräldrarna upplever att ”har inte rektor sagt det så är det kanske inte riktigt”. Man måste vara lite försiktig menar hon.

Handledning och stöd

En aktuell och intressant fråga för oss snart färdiga lärare, är hur de brukar göra med nyexaminerade och nyanställda på skolan, får de något särskilt stöd undrar vi? Alla nyexaminerade får alltid en mentor berättar skolledaren och sedan har de, liksom alla pedagoger på skolan, regelbundna avstämningssamtal med henne. Hon menar att hon alltid finns till hands för att stödja om det skulle behövas.

”Jag tycker att jag är väldigt nära verksamheten så jag har en god kunskap om hur det är ute och hur det fungerar.”

Rektor poängterar att de jobbar i arbetslag på skolan och att dessa fungerar som ett stort stöd för den enskilde pedagogen. I litteraturen bekräftas detta av Maltén (1998:93) som skriver att den individualistiska lärarrollen har ersatts av en kollektivistisk lärarroll. Gemensamt planerande och samverkan har på senare år blivit nya inslag i skolans vardag. Lärarlagets utveckling förutsätter dock att deltagarna jämför erfarenheter, reflekterar och lär av varandra.

Rektor i medlarrollen

När det uppstår problem i kommunikationen mellan pedagog och förälder kommer skolledaren i en mellanposition där hon medlar och får ”stötta åt båda håll”. Hon är mån om, och strävar efter öppna samtal och diskussioner där båda kontrahenterna skall våga säga till varandra vad de säger till henne.

”Sen gör jag alltid så att när föräldrar kommer själva till mig så när samtalet börjar dra mot sitt slut då diskuterar vi, ’vad skall jag ta vidare till lärarna’, för jag säger jag kan inte ha ett samtal som lärarna inte vet om. Jag vill ha öppna samtal och det har ju hänt att man inte vill det och då blir det lite knepigt. Då kan jag bara säga såhär – Ja, jag har hört vad du har sagt så jag får lägga det åt sidan, men skall vi jobba med det, då måste jag kunna gå till pedagogen och prata med henne.”

Skolledaren fortsätter och berättar att det finns föräldrar som är rädda för att för att deras barn skall bli orättvist behandlat om de går i öppen konflikt med någon pedagog. Då är det mitt jobb, säger hon, att övertyga föräldrarna om att så jobbar vi inte här utan vi måste jobba med öppenhet och ärlighet. Flising & Kärrby (1983) tar upp problematiken med föräldrar som är rädda för att ha en avvikande mening gentemot läraren därför att det skulle gå ut över barnet. Många lärare är rädda för kritiska föräldrar skriver de, och menar att en större öppenhet från skolans sida och en ökad kontakt mellan hem och skola kan vara ett sätt att undvika denna typ av motsättningar (Flising m.fl. 1983:105).

Vi undrar om inte vårdnadshavaren ser på rektor och pedagog som om de är ”i samma lag”. Det handlar om hur jag för samtalet hävdar rektor. Ibland är det pedagogerna som tycker att jag tagit parti för föräldrarna säger hon. Men rektor betonar att hon är där som garant för att

eleven skall må bra, inte för någon annan. ”Jag ser barnet – att det skall må bra här.” Hon tillägger senare att hon alltid backar upp sin personal och stödjer.

”Dom vet väldigt väl var dom har mig fast det är klart ibland kan det komma upp förslag på en åtgärd som dom undrar, ’hur tänkte hon nu’, men det kan vi inte diskutera på mötet utan då får vi bara förhålla oss till det.”

Ålder och erfarenhet

Ålder och erfarenhet är bra att luta sig emot vid svåra möten menar skolledaren. Med åren så förbereder hon sig alltmer, för ”ju mer förstår jag hur komplicerat ett möte är”, säger skolledaren och berättar vidare att hon förstås alltid måste ha en plan A och en plan B eftersom det alltid kan komma fram nya saker.

”Under de flesta möten så kommer det fram saker som jag absolut inte har en aning om och det enda jag kan göra då är att ha min egen erfarenhet. Hur kan jag tänka, hur kan jag gå vidare.”

Precis innan vi avslutar intervjun vill rektor betona vikten av att ibland säga nej till kommunikation. Hon refererar till spontana ”möten” i korridoren där hon av respekt för vårdnadshavaren ber att få göra ett formellt möte istället. Naturligtvis så får man prata med mig om allt möjligt i korridoren avslutar hon men vissa saker som till exempel klagomål eller sitt barns utveckling, det skall man inte ta där.

Pedagogernas röster

Olika kommunikationsvägar

I kommunikation mellan skola och hem förekommer olika slags samtal som kan ha olika funktioner: att skapa kontakt, att reda ut problem, att informera och att ge utlopp för känslor och åsikter (Adelswärd m.fl. 1997:131). Dessa ”samtal” kan ske i olika former. Vi frågar våra informanter på vilka olika sätt de kommunicerar med elevernas vårdnadshavare.

Den kommunikationsform som nämns först av alla pedagogerna är ”veckomeddelandet”. Därutöver tar de upp föräldramöten, utvecklingssamtal och telefonsamtal på förekommen anledning ifrån det ena eller andra hållet. Föräldrar som besöker klassen. Ett flertal pedagoger lyfter fram de spontana personliga mötena med föräldrar vid avlämning och hämtning av barnen och drop-in café, som alla innebär tillfällen till korta men viktiga informella möten.

Veckomeddelande – uppskattad information

Alla sex pedagoger tar upp veckobrevet och säger att de upplever att detta är en mycket uppskattad form av kommunikation mellan skola och hem. Det skrivna ordet upplevs som mycket respekterat och efterfrågat av föräldrar som förlitar sig på detta informationssätt. Denna uppfattning bekräftas av Flising m.fl. i *Föräldrakontakt* (1996), författarna skriver att kontaktformen med veckobrev och/eller månadsbrev är den vanligaste under skolans tidigare år och mycket uppskattad av föräldrar (Flising m.fl. 1996:115).

Anna, Lena och Inez menar alla tre att veckomeddelandet tjänar som en informationskanal till föräldrarna om vad barnen gjort i skolan under veckan. Barnen är inte alltid så kommunikativa och i de här åldrarna och de glömmar ofta vad de har gjort under dagen/veckan. Meddelandet ger föräldrarna en insyn och tjänar som ett ”kom ihåg” för den kommande veckan. Enligt Flising m.fl. (1996:115) syftar innehållet i veckobreven oftast till att avrapportera veckan som gått och ibland som ett kom ihåg för kommande period.

Lars påpekar att veckomeddelandet mest är en envägsinformation även om det kan bli reaktioner på breven ibland och Johan tar upp en, som han uppfattar det, nackdel med det skrivna ordet. Han menar att han skriver:

”... samma meddelande till runt femtio föräldrar och det kan uppfattas på femtio olika sätt”
Johan

Därför försöker Johan hålla brevet formellt och bara skriva den information som föräldrar behöver veta och inget annat, inga värderingar. Anna säger att hon läser igenom brevet ”kanske tio gånger” för att kontrollera att brevet inte skall kunna misstolkas av någon. En pedagog nämner att även rektor använder veckomeddelandet som ett redskap för att få ut information i alla klasser. Gemensamt överenskommen information under arbetslagsmötena kan förmedlas till hemmen via veckobrevet i alla klasser, säger hon.

Utvecklingssamtalet – högt prioriterat

Det finns angivet i Lpo 94 att utvecklingssamtal skall anordnas två gånger per läsår. Utvecklingssamtal har enligt pedagogerna en hög prioriteringsgrad hos föräldrarna.

”En del föräldrar kommer ju inte på föräldramöte, däremot kommer de alltid på ett utvecklingssamtal”

Ulla

Ulla tror att den intima situationen under utvecklingssamtalet där föräldern eller föräldrarna med sitt barn är ensamma tillsammans med pedagogen, kan vara enklare än att möta alla andra föräldrar i ett gruppsammanhang. Kärrby & Flising (1983:71) menar att det finns flera tänkbara förklaringar till varför det enskilda samtalet är populärt. En anledning kan vara att många vuxna drar sig för att tala i en större grupp av andra vuxna.

Utvecklingssamtalet är ett viktigt möte anser Anna, där hon inte bara pratar om barnets kunskapsinhämtning och utveckling utan om en helhetsbild.

”... man kan inte riva av dem på en kvart för att man bara skall tala om kunskap ’att nu kan dom det och nu kan dom skriva det och alfabetet’ utan det handlar om barnets situation hela dagen /.../ alltså vad de är med om under en dag och jag tror att det är viktigt att man får med hela den biten. Att jag inte bara satsar på kunskap, mår dom inte bra så kommer det i andra hand känner jag.”
Anna

Annas uppfattning överensstämmer med skolverkets beskrivning av samtalets funktion. ”Utvecklingssamtalet är en del av skolans arbete och nödvändigt för att eleven ska få en så bra skolgång som möjligt och få en harmonisk utveckling, både kunskapsmässigt och socialt.” (i Adelswärd m.fl. 1997:35).

Föräldramöte – ett forum för föräldrarna

Föräldramöten hålls vanligtvis en gång per termin och upplevs av vissa pedagoger inte riktigt lika prioriterade som utvecklingssamtalen.

”... när det gäller föräldramöten så är det ju en del som konsekvent aldrig kommer.” .

Ulla

Detta kan bero på en dålig erfarenhet av skolan fortsätter Ulla. Flera av pedagogerna berättar att de har ett genomtänkt program för innehållet under mötet men säger att det inte finns några särskilda regler eller riktlinjer för mötenas utformning. En pedagog ”försöker ha lite roligt” och skapar ibland en humoristisk situation för att lätta upp stämningen och hon använder diskussionsfrågor för att få föräldragruppen engagerad i mötet. Hos Anna märks engagemanget tydligt:

”Får jag inte ha ett föräldramöte per termin så saknar man det och egentligen skulle jag kunna ha mer ändå för jag tycker det är väldigt roligt. Alltså det här med att kunna ha lite information, lite respons fram och tillbaka och så lite utvärderingar /.../ att dom känner att det är jag som lyssnar på dem, vad undrar dom över och vad vill dom ha reda på. Framför allt om det är första barnet, dom har ju inte varit i skolan sedan dom själva gick. Det tycker jag också är vår skyldighet att förklara hur skolan ser ut, hur menar vi med dom fraserna vi slänger oss med. Vaddå individualisera, vad menar du med det? Det är kanske mycket sådant som vi säger och i dokument som vi skickar hem som föräldrar kanske inte förstår.”

Anna

Anna tar upp några viktiga aspekter kring funktionen av ett föräldramöte. Dels vikten av att föräldrarna får chans att ställa frågor och ventilera funderingar dels nödvändigheten av att förklara skolans synsätt, teorier och strävansmål. ”Att skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll, och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan.” (Lpo 94: 6)

”Dom har fri access att ringa”

Vi frågar våra informanter hur tillgängliga de är för vårdnadshavarna. Inte någon har satt upp några gränser för när telefonsamtal skall ske. Tillgängligheten verkar heller inte missbrukas av vårdnadshavarna. Den huvudsakliga anledningen till att telefonkontakt tas, är när det har uppstått något problem under skoldagen eller vid frågor och dylikt. En faktor som har kommit att belasta telefonkontakten enligt Flising m.fl. (1996:123-124) är att den övervägande anledningen till lärares telefonsamtal har föranletts av något problem. Detta skapar enligt författarna negativa förväntningar på den här formen av kontakt.

Informella möten – ”fånga problemen när de är små”

Möten vid avlämning och hämtning av barn, på Drop-in café eller andra arrangemang menar flera av pedagogerna är utmärkta tillfällen till en enkel kontakt med vårdnadshavarna där de kan ventilera hur dagen varit och säga ”dom där lätta snabba sakerna direkt”. Ulla menar att på så vis fångar man problem innan de hunnit växa sig stora och får också en bättre blandning av positiv och negativ information till föräldrarna.

”Vad roligt att du kommer”

Föräldrar måste känna att de är välkomna på besök, klimatet måste vara välkomnande säger Anna

”Att jag står där som lärare och säger ’vad roligt att du kommer’ och så syns det på hela mig att jag tänker ’fy sjutton nu kommer det en sådan där förälder och skall titta på mig igen’. Det finns dom som tycker att det är jättejobbigt när föräldrar kommer, det tycker inte jag. Det är jätteviktigt med sociala kontakter tycker jag och det tror jag lyser igenom. Man känner att man får så himla mycket tillbaks om man ger själv.”

Anna

Både barn och lärare kan bli skärrade och pressade av att få föräldrar på besök i skolan. Följden blir minutiöst förberedda lektioner som inte avspeglar vardagen (Kärrby & Flising 1983:67).

God kommunikation

Att lyssna in!

Vi fortsatte med att fråga informanterna vad som är en bra kommunikation för dem. De flesta besvarade frågan genom att i stället ange vad som ger en bra kommunikation. Tre av de sex pedagogerna tar upp att ”lyssnandet” är viktigt. Man måste lyssna in och ta motparten på allvar säger Inez som menar att föräldrarna alltid vet bäst om sina barn. Hon anser att hon inte får låta sina egna spontana känslor styra i kommunikationen. Föräldrar är experter på sina barn säger Inez.

”Föräldrar vet alltid bäst om sina barn, så man får inte gå till attack även om man känner för det då. /---/Bra kommunikation är att man lyssnar på vad föräldrarna säger och sen alltid tar dem på allvar. /.../ Det kan vara den minsta sak som vi kanske tycker är löjlig men som kanske är jätteviktig för dem.”

Inez

Att visa föräldrar respekt genom att erkänna dem som experter på sina barn får stöd i litteraturen:

”En bra förutsättning för samarbetet är om både lärare och föräldrar kan se varandra som vanliga människor och bli så trygga att de vågar vara sig själva. Båda parter måste befinna sig på samma nivå och respektera varandras roller: föräldrarna är experter på sina barn, lärarna är experter på att undervisa dessa barn.” (Andersson 1996:151)

Kommunikationen mellan hem och skola påverkas av hur relationen mellan pedagog och föräldrar ser ut. En god relation mellan pedagog och föräldrar bygger å ena sidan på att pedagogen anser att föräldrarna är viktiga och har något att tillföra verksamheten i skolan och å andra sidan att föräldrarna har ett intresse för sina barns utveckling (Flising m.fl.,1996).

En bra kommunikation är när alla inblandade kommer till tals och når fram till varandra menar Lotta. Lars säger att en bra kommunikation är att kunna vara rak och inte göra för många omskrivningar. Johan menar att ”ödmjukhet” och ”respektfullhet” är viktiga ledord för honom. Inez drar en parallell till kommunikationen med sina elever:

”Alla föräldrar ska bli sedda lika på något vis. Det ska inte vara att någon som är käck och glad får mest uppmärksamhet och någon som är lite tyst och blyg får minst, utan alla skall få lika mycket”

Inez

Hon fortsätter, och betonar att humor och glädje är viktiga ingredienser i mötet med vårdnadshavarna:

”...det gör mycket om man står där och dra på smilbandet lite. Se glad ut och visa att man är tacksam att just få det här barnet och dom här föräldrarna, det tror jag på.”

Inez

Det är viktigt att föräldrarna känner att vi bryr oss, säger Anna som menar att öppenhet och ärlighet är viktigt för en bra kommunikation. Är det saker som inte är så bra skall man kunna säga det också tycker hon. Det viktiga är hur saker och ting sägs:

”Att man inte skall komma där och knäppa dom på näsan på något sätt och säga att ’nu får du faktiskt göra det här...’ och ’nu har du inte gjort den här läxan med ditt barn och det är faktiskt tredje gången det har hänt...’ Det är klart att jag skulle kunna mala på så, men jag vinner ju ingenting på det. Då får jag oftast föräldrarna emot mig och det blir taggigt och så blir barnen någonstans mittemellan och vet inte vad dom skall tycka. /.../ ... lite mer öppenhet, förstå det livet dom har, dom har det stressigt och skolan är inte det enda dom har.”

Anna

Föräldrars samverkan med skola och förskola måste ses i ett större sammanhang där det kan vara svårt att få tidspusslet att gå ihop (Flising m.fl. 1996:26). Ferm (1993:138) anser att grundinställningen hos båda parter, pedagoger och vårdnadshavare måste vara att alla gör så gott de kan utifrån de förutsättningar som finns.

”Minus 1 är lika med 14 plus”

Hur viktigt är det första mötet och det första intrycket undrar vi. Inez svarar med emfas att det är jätteviktigt för föräldrar som kommer för första gången till skolan. Hon har hört någonstans, säger hon, att gör man en ”minusgrej” så måste man kompensera denna fjorton gånger.

”Särskilt på det första mötet, man vet ju själv när man kommer in i en affär någonstans för första gången och blir snorkigt bemött så går man ju inte dit i första taget igen.”

Inez

Inez får medhåll av alla de övriga pedagogerna, som alla svarar att ett bra första intryck är viktigt. ”Fast man får ju inte vara sämre än att man kan ändra sig”, säger Lena, som menar att ibland kan det ändra sig till det bättre och ibland ”kan skenet bedra”. Nilsson & Waldemarson (2007) hävdar att första intrycket kan medföra att vi formar en helhetsbild utifrån alldeles för knapphändig information. Dock, menar författarna, minskar det första intryckets betydelse vid mer kontinuerliga och personliga kontakter (Nilsson & Waldemarson 2007:60-63).

”Lika barn leka bäst”

Vi frågar våra informanter vilka föräldrar som det är lättast att kommunicera med. Vår tolkning av de svar som framkom är att föräldrar med positiv inställning till skolan och med positiva erfarenheter av sin egen skolgång upplevs som lätta. Betydelsen av att ha en

gemensam grundsyn på barnet och en förståelse för lärarens uppdrag att se till både individens och gruppens bästa.

En annan pedagog nämner att hon lättast kommunicerar med föräldrar som lever ungefär som hon själv, som har samma uppväxt eller samma socioekonomiska ställning.

”Jag tror att föräldrar som lever ungefär som man själv gör, dom har man allra lättast för.”

Ulla

Detta faktum bekräftas bland annat i *Föräldrakontakt* (1996) där författarna skriver att i allt arbete med människor är det tveklöst så att det är lättare att kommunicera och komma överens med vissa människor. Gemensamma intressen som inte behöver röra verksamheten i skolan gör det oftast lättare att kommunicera över lag. Likartade personlighetsdrag har även en positiv inverkan, man talar om att ”personkemin” stämmer. (Flising m.fl. 1996).

Även Anna bekräftar att hon har lättast för att prata med en som liksom hon själv har lätt för att prata och beskriver sedan ett som hon uttrycker det ”mardrömssamtal” där far och son sitter på samtal och pappan inte har ögonkontakt med henne någon gång under samtalet.

”Och så vänder jag mig mot pappan ’... eller vad tycker du?’, ’Mm’, tittar ner i bordet, ’det blir nog bra’. /.../ Ni kan tänka er vilken mardröm, jag fick ingenting tillbaka. /.../ ... pappan gav noll. Det är absolut den värsta situationen som man kan hamna i tycker jag.”

Anna

Den dagliga kommunikationen på ”dagis” – ett bra sätt att kommunicera!

Ulla berättar att hennes tidigare erfarenheter ifrån arbete i förskolan lärde henne ett bra sätt att kommunicera med föräldrar eftersom man där träffades dagligen. Man avhandlar små saker direkt så att de aldrig hinner växa sig stora.

”Ofta förr kunde jag uppleva när man var tvungen att ringa, alltså man drar sig lite för det. Det är mycket lättare med den där kommunikationen som är direkt när man ser personen framför sig.”

Ulla

Föräldraskapet – ”bästa erfarenheten”

Våra informanter upplever det egna föräldraskapet och erfarenhet av föräldrarollen liksom att de också har ett föräldraperspektiv på skolvärlden som en stor fördel i kommunikationen med föräldrar.

När vi frågade Ulla om hon tycker att hon hade någon karaktärsegenskap som gör det lättare att kommunicera med föräldrar nämner hon sitt eget sitt föräldraskap och menar att det gjort att hon vet hur det är att ha barn i skolan. Hon berättar att hon och hennes man under en period upplevde sig väldigt utlämnade åt skolan trots att de båda hade god utbildning. ”Vi kände oss väldigt, väldigt nedtryckta en period för ett av våra barn.” Hon menar att som pedagog måste man vara medveten om föräldrars utsatthet och vara ödmjuk mot föräldrars känslor.

Flera pedagoger upplever att det är svårt att berätta för föräldrar om negativa saker rörande deras barn, exempelvis när barnet gjort illa ett annat barn. Inez upplever att hennes erfarenhet som förälder gör henne mer inkännande. Hon har själv fyra egna barn och har själv upplevt situationen som förälder. Inez anser att hennes eget föräldraskap är en stor fördel eftersom det underlättar för henne att ta föräldrarnas perspektiv. ”Då gäller det att vara ganska ödmjuk och inte bara gå på. Berätta hela historien, ta det lite lugnt och berätta hur vi har rätt ut det.” Hon nämner utvecklingssamtalet som exempel och berättar att hennes barn inte alltid var så trevliga.

”Jag vet precis hur det är att sitta på andra sidan på ett utvecklingssamtal, det är en nyttig erfarenhet. Det är bättre än alla utbildningar som finns”

Inez

”...man behöver liksom ”spy i hinken ibland”!

Vi frågar om vilket stöd pedagogerna har hos skolledaren om de har något problem i kommunikationssammanhang. Alla sex informanter uttalar att de känner ett tydligt stöd hos sin skolledare. De känner att hon är intresserad och befinner sig nära verksamheten. De är trygga i att få hjälp och stöd om de efterfrågar detta men känner också att de har rektors fulla förtroende.

”Ibland går jag till skolledaren, men jag känner att henne vill jag inte störa i första hand med sånt, om det inte är allvarligt, då går jag dit.”

Johan

Lena uttrycker samma inställning till skolledaren såhär:

”Man behöver inte springa till henne bara för att informera. Men hon bryr sig absolut om man vill ha hjälp.”

Lena

Anna menar att kommunikationen med föräldrar oftast inte ställer till några bekymmer men uttrycker ändå ett förtroende för skolledaren:

”Men för att återgå till din fråga så skulle jag få problem så skulle jag säkert kunna gå till (rektorn), om jag kände att jag på något sätt inte rådde över föräldragruppen /.../ Det tror jag naturligtvis, då skulle hon finnas till hands och hjälpa till och kanske sätta in extra hjälp eller vad det nu skulle behövas.”

Anna

Inez beskriver en situation med en arg förälder som ringde hem till henne för att diskutera mattider för sitt barn. Föräldern var vansinnig, säger Inez, och hotade med att gå till tidningen. Då ringde jag till (namn) rektor och förberedde henne på att samtal skulle komma och för att berätta vad jag har sagt.

”Oftast när man inte kan svara på något så brukar jag säga, prata med våran ledare för vi litar ju alltid på henne. Jag vet faktiskt inte vad jag skulle ha gjort om vi haft en ledare som vi inte litade på.”

Inez

Inez uttalande styrker, tillsammans med övriga informanter bilden av skolledaren som en mycket viktig person för skolans kultur och personalens engagemang. (Colnerud 2001:20)

Informanterna säger alla att de i första hand söker stöd i sitt lärarlag om man får problem med eller har någon fundering kring kommunikationen med hemmet. Övrigt stöd kan de också söka hos skolsköterskan och specialpedagogen utan att ”ta omvägen” om rektor.

”Vi har en väldigt bra rektor, får man bekymmer så kan man gå och prata med henne. Så har vi ett arbetslag /.../ Vi pratar om sådant som trycker oss. Om det är något som inte fungerar så pratar vi om det.”

Ulla

Johan uttrycker stödet hos kollegerna så här:

”Nämen jag kan gå till någon kollega ibland, man behöver liksom ’spy i hinken ibland’ efter ett samtal, då tar jag någon kollega som jag tror kan ta emot detta. Det kan vara olika.”

Johan

Vikten av stödet ifrån kollegor bekräftas i en intervjuundersökning gjord av Inga Andersson (1992) ”Stödet från kollegor är en förutsättning för att man skall orka klara av jobbet”. Viktigt, menar författaren, att be om hjälp i tid och inte vänta i tron på att själv kunna lösa problemet (Andersson 1992:29).

Hinder för god kommunikation

Olika uppfattningar

Vi undrar om det finns någon speciell situation som ofta förorsakar problem i kommunikationen med vårdnadshavare. Fyra av de sex pedagogerna säger att om pedagogen och vårdnadshavaren har olika uppfattningar om barnet, eller olika värderingar om vad som är rätt och fel så är detta ofta en anledning till störningar i kommunikationen. Bilden av barnet stämmer inte överens.

”Jag kan bli upprörd över någonting som någon elev gör som föräldern tycker att det var väl ingenting att bli upprörd över. Vi har olika värderingar kanske om vad som är rätt eller fel.”

Lena

Inez berättar om en kille på fritids vars föräldrar inte kan förstå att barnets beteende är annorlunda i skolan än i hemmet. Inez säger att hon förstår att barn fungerar annorlunda i grupp, men menar att det är jobbigt när synen på barnet inte överensstämmer mellan pedagog och föräldrar.

”De kan inte förstå att han kan göra sådana här saker, de nästan tror att vi ljuger, för hemma är det något helt annat.”

Inez

Det känsliga i en sådan situation understryks av andra pedagoger:

”...att försöka få föräldrarna att förstå ’att ditt barn inte uppför sig som du tror’ det är svårt för då trampar man ju på någon sorts om det är en dröm /.../ man måste ändra deras världsbild på något sätt.”

Johan

Att det kan se ut som pedagogerna beskriver förklaras inom forskningen med att barn alltid är lojala mot sina föräldrar och väljer att få symtom i skolan framför i hemmet. Det är därför

vanligt att föräldrar inte känner igen pedagogens beskrivning av deras barn – ”hemma har vi inga problem” (Andersson 1996:156).

Två informanter nämner att problem i kommunikationen lätt uppstår då någondera parten inte vågar ta kontakt eller om pedagogen underlåtit att kontakta hemmet. Kanske har inte problemet tagits i sin linda eller så har pedagogen missat alternativt ansett detta vara av ringa betydelse. Kommer en sådan händelse till föräldrarnas kännedom genom deras barn i stället och de är av annan åsikt än pedagogen uppstår problem. I detta sammanhang lyfter Ulla återigen de dagliga informella mötena vid avlämning eller hämtning och menar att de är ett utmärkt sätt att ”fånga problem i sin linda” utan att de får växa sig stora. Hon poängterar hur bra hon upplever det nya systemet där lärare går in och arbetar en viss tid i veckan på fritids.

”Det är det bästa som hänt tycker jag. /.../ man får den där lätta kontakten och kan säga ’idag var det lite stökigt, idag var han lite trött’ man kan också säga ’vilken härlig dag vi har haft idag’ /.../ Man kan säga små saker direkt. Det blir inga stora problem av det då.”

Ulla

Dåliga skolminnen och dålig självkänsla

Andra faktorer som pedagogerna tar upp som kan orsaka problem i kommunikationen är om föräldern har en negativ inställning till skolan och/eller känner sig osäker på grund av sina egna negativa skolupplevelser. Föräldrarnas förförståelse kan leda till att de kommer till samtal med en redan klar inställning om vilket svar de skall få och därmed låser kommunikationen. Dålig självkänsla medför en benägenhet att uppleva hot ifrån andra särskilt om man upplever att man befinner sig i en beroendeställning eller uppfattar motparten som överlägsen (Nilsson & Waldemarson 2007:43). Osäkerheten kan också visa sig genom att föräldern inte vill eller vågar delta i samtal eller i något fall inte alls kommer till mötet.

Pedagogerna beskriver problemet på följande sätt:

”Far och son sitter på det här samtalet och pappa har inte ögonkontakt med mig, jag skall säga inom parentes att jag brukar ha en timmas samtal, det här samtalet tog en kvart fast jag försökte med alla medel.”

Anna

eller:

”... man känner att föräldrar inte tycker om skolan på något sätt. Skolan står för något negativt och då har dom taggarna ut redan innan.”

Ulla

eller slutligen:

”Jag tänker på en förälder som var så osäker så att hon inte vågade gå in i skolan och nu sitter hon i soffan i korridoren. Det är sådana små steg man blir jätteglad för.”

Inez

Informanternas bild bekräftas av Dumbleby & Burton ”... det råder enighet om att människor med svag självkänsla lätt tappas modet och antingen undviker sociala situationer eller intar distans till dem.” (Dumbleby & Burton 1997:29)

Ojämn maktbalans

Upplever du någon maktobalans i kommunikationen åt ena eller andra hållet frågar vi. Inez svarar att det är svårt och känns obehagligt att kommunicera med någon som försätter sig i ett underläge och som inte inser sin rätt att påverka.

”Det jag kan känna är om det är en svag förälder som liksom lägger sig, och så kanske vi har orden, och dom kan inte verbalisera så bra som vi kan i skolan. Då kan jag känna mig lite för över, fast man inte vill vara det. Det känns nästan sämre än om man får en förälder som kan en massa ord.”

Inez

Inez menar att hon i dessa möten tänker på att prata lugnt, och att inte använda alla ord utan prata på deras språk. Även fåordiga och tysta föräldrar, ofta med en dålig självbild och lägre utbildning, upplevs som svåra kommunicera med. Att självbilden spelar in uttrycker Inez såhär:

”Ja, de jag har sett har ingen utbildning själva. Kanske har de en stark partner också som fixar det mesta eller bestämmer. Det kan vara både en man och en kvinna, det är självkänslan som styr i de fallen jag har sett.”

Inez

Vilka frågor är det svårast att kommunicera om?

Det framgår tydligt i våra intervjusvar att det inte är kunskapsmässiga tillkortakommanden som är svårast att kommunicera till föräldrar utan sociala problem som utanförskap, dålig hygien och misstänkta missförhållanden i hemmet. En pedagog säger att hon upplever det som svårast när hon riskerar att göra föräldrarna besvikna, exempelvis genom att berätta att deras barn går ensamt och är socialt utanför.

”Jag klarar inte riktigt av att tala om det, att det är ingen som bryr sig om ditt barn!”

Anna

Hon berättar vidare att det är svårt att kommunicera när man bara har en misstanke att det inte står rätt till i hemförhållandet utan att ha några belägg.

”Hela jag känner att det inte stämmer relationen mellan dom men jag har inget att ta på och jag kan inte göra någon anmälan när jag inte har någonting.”

Anna

Inez berättar om en elev som gjort ett ”underligt” uttalande om sin förälder, ett uttalande som enligt Inez och hennes kollega inte alls stämmer med bilden av föräldern. Samtidigt har jag den här anmälningsplikten, säger Inez.

”Då känns det lite knepigt att ta upp detta på ett utvecklingssamtal för får man de här föräldrarna emot sig... Man vet ju bara själv om läraren till ens egna barn skulle säga något sådant. Man blir ju väldigt skeptisk mot den läraren.”

Inez

Inez berättar också om en elev med dålig hygien och som har för små kläder och att det just med den här föräldern känns svårt att ta upp saken. ”Hade det varit en annan förälder så

kanske det varit lättare.” Hon nämner även att hon upplever det svårt att berätta för föräldrar att deras barn gjort illa ett annat barn. Hon drar en parallell till sitt eget föräldraskap och vet av erfarenhet hur viktigt det är att: ”vara ganska ödmjuk och inte bara gå på. Berätta hela historien, ta det lite lugnt och berätta hur vi har rätt ut det”.

Olika kommunikationsstilar – kvinnligt/manligt?

Vi undrar om informanterna upplever någon skillnad i att kommunicera med en kvinna eller med en man. Alla informanterna utom en svarar att det inte är någon skillnad att samtala med en kvinnlig eller manlig vårdnadshavare. Anna tycker emellertid att mammor mer ser till helheten ”Går det bra på fritids?”, ”Äter han bra?” medan pappor lätt kommer in på fakta och konkreta saker som läxor. Anna upplever kvinnor som mjukare och mer analyserande medan männen tar saker ”mer rätt upp och ner”. Annas funderingar kring ”manligt och kvinnligt” stämmer överens med en samtalsstudie gjord av Adelswärd, Evaldsson & Reimers (1997) som visar att manliga lärare talar mer om kunskaper och färdigheter än sina kvinnliga kollegor. Kvinnliga lärare talar mer om sociala relationer och elevens skolsituation än männen. Författarna påpekar dock att det inte går att generalisera utifrån studien och att det faktiskt kan handla om pedagogernas personliga stil (Adelswärd m.fl.1997:50). Även Nilsson & Waldemarson (2007) tar upp olika kommunikationsstilar och menar att män brukar ha fokus på innehållsnivån (rationell och saklig) medan kvinnor tenderar att vara mer på relationsnivån. Skillnader behöver dock inte bero på könstillhörighet menar författarna utan kan lika gärna bero på maktskillnader (Nilsson & Waldemarson 2007:119ff).

Skolan – en spegel av samhället

”Föräldrar vet vad de har för rättigheter idag”

Ett par informanter har uppmärksammat en ”ny” grupp av föräldrar som är mer individualistiska, som ser mycket till sig och sitt barn. Johan gör en jämförelse av föräldrars syn på skolan förr och nu.

”Föräldrar vet vad de har för rättigheter idag. Det fanns inte med i bilden för trettio år sedan. Utan skolan var en institution och den bestämde och jag var magister. Idag är det inte så och jag tycker det är bra, men en del föräldrar har missuppfattat det och tror att vi ingår i deras tjänstebas hemma.”

Johan

Han fortsätter att berätta:

”Vi har de föräldrar som ber om ursäkt för att de ringer och stör och så har vi de som tar det så självklart och som liksom är beställartyper, dom har ökat, man tror att man är Gud fader själv som kan göra hur man vill. Det finns jättemånga sådana föräldrar idag. Det fanns det inte förr.

Johan

Bilden av en mer individualistisk norm visar sig även i klassrummet tycker våra informanter.

”Det är vissa elever, visst många är fortfarande väldigt trevliga och artiga men man ser ju väsentligt fler som sätter sig själva i centrum liksom att ’jag vill’ och ’jag ska’. Det är faktiskt en skillnad, att dom har blivit mer egotrippade och sätter sig själva först.”

Lena

Lars har en liknande bild:

”Konflikten mellan barn har ökat, just nu jobbar jag mycket med stora ’ego’ i klassen. Det är ’jag och min grej’ som gäller och ’bara jag får först, så är det okej om andra får.”

Lars

’Uppdragsgivare’, ’service personal’, ’beställartyper’ och ’konsumenter’ – intervjuerna uppvisar ett språkbruk som signalerar ett eventuellt nytt sätt att tänka kring skolan. Skolans personal beskriver sig själva i dessa termer och inte bara något som de upplever att föräldrar förmedlar. Inez menar att det underlättar för henne i kommunikationen med föräldrar att ha ett serviceinriktat synsätt.

”Jag vill alltid tänka så att föräldrarna är våra konsumenter.”

Inez

När Inez omnämner föräldrar som konsumenter tror vi att hon tänker på att det är hennes uppdrag att kommunicera och samverka med föräldrarna såsom uppdragsgivare. Även Johan ger uttryck för en liknande åsikt då han får frågan om han anser att det finns regler eller ritualer som man bör följa vid olika kontaktformer.

”Jag ser detta som ett serviceyrke. Jag är anställd för att hjälpa.”

Johan

Johan menar att föräldrar idag har en ökad medvetenhet om sina rättigheter vilket bland annat innebär att välja skola åt sitt barn. Tanken på föräldrar som uppdragsgivare kan härledas till föräldrars möjlighet att från 1990-talets början kunna välja skola åt sitt barn. I och med valfriheten och ”skolpengens” införande har skolor kommit att utsättas för konkurrens (Flising m.fl. 1996:71).

”Skolan såsom samhällsspegel” skriver Kurt Liljekvist, (1999:17) och avser med detta att skolan nu som tidigare avspeglar utvecklingen i samhället utanför skolan. Liljequist påstår att man allt oftare möter en terminologi inom skolan som associeras med företagsvärlden.

Sammanfattning av resultatredovisning

Vid utvärdering av vårt material ser vi att skolan har en tradition att skriva veckomeddelande. Formen upplevs vara både uppskattad och ha ett högt informationsvärde. Utvecklingssamtal är den kommunikationsform som har högst närvaro. Föräldramöten är ett socialt forum för vårdnadshavare där de kan få insikt i skolans mål, regler och förhållningssätt. Drop in café anordnas på Fritids och är ett informellt forum som ger tillfälle till en ”snabb och enkel kommunikation”. Informell daglig kontakt med vårdnadshavare upplevs som värdefull där problem kan fångas upp på ett tidigt stadium. Telefonsamtal uppges av alla som någonting som bara sker vid behov, då någon incident inträffat eller då föräldrar har någon enkel/praktisk fråga. Alla sex pedagoger uppger att de ger föräldrarna fri tillgång att ringa.

Låg utbildning/social tillhörighet inverkar på kommunikation genom att den kan bidra till kommunikationssvårigheter dels för att vårdnadshavarna inte ”har orden” dvs. inte kan uttrycka sig på samma sätt som pedagogerna och då hamnar i ett underläge, dels eftersom låg utbildning kan bidra till en dålig självbild vilket medför en osäkerhet inför mötet med skolans

pedagoger. Kommunikationen tenderar i dessa fall att bli en envägsinformation eller att helt enkelt inte bli av alls då vårdnadshavaren av osäkerhet uteblir.

En likvärdig kulturell bakgrund, intressen eller livsstil upplevs av informanterna underlätta kommunikationen eftersom man i viss mån har samma förståelse. Eftersom informanterna kan sägas komma från samma sociala och kulturella grupp kan vi inte uttala oss om huruvida tillhörighet i andra grupper skulle påverka deras sätt att kommunicera.

Betydelsen av könstillhörighet verkar utifrån våra informanternas svar inte vara så stor, ändå tycker vi oss se en skillnad i informanternas sätt att beskriva kommunikationen med vårdnadshavare. De kvinnliga pedagogerna talar mer om den sociala kontaktens betydelse och vikten av att lyssna in. Dessutom beskriver de kvinnliga pedagogerna veckomeddelandet som ett sätt att berätta om veckan, hur det har varit och förklara hur man gjort, medan de manliga säger att det rör sig om strikt formell envägs information utan värderingar. Anna tycker att det är skillnad i vårdnadshavaren språk och menar att män har ett mer abstrakt språk och efterfrågar mer fakta under exempelvis utvecklingssamtalet medan kvinnor har ett mer konkret språk och efterfrågar att få veta hur eleven mår under hela skoldagen.

De faktorer som främjar en god kommunikation är öppenhet, ärlighet och ödmjukhet. Informanterna menar att det är viktigt att lyssna in, det vill säga att aktivt sätta sig in i motpartens situation. Vårdnadshavarna måste alltid bemötas med respekt och kunna känna att de blir lyssnade till. Inez tar även upp att man måste ge alla föräldrar uppmärksamhet oavsett deras sociala kompetens. Viktigt är också att förmedla engagemang och omsorg för vårdnadshavarna och deras barn. Rak och ärlig kommunikation eftersträvas även av skolledaren i situationer då vårdnadshavare kommer till henne och har problem i kommunikationen med pedagogen. För att problemet skall kunna lösas måste alla parter veta och få höra vad som sägs enligt skolledaren.

Alla informanter fick frågan om sin medvetenhet av den icke verbala kommunikationen. Ett par var mycket medvetna om sitt och motpartens kroppsspråk, andra nämnde det i förbifarten och resten gick helt förbi frågan.

Vi konstaterar att det på den aktuella skolan inte finns några nedskrivna regler för hur kommunikation med vårdnadshavarna skall se ut eller bedrivas utöver det som är föreskrivet i skolans styrmedel. Skolledaren gör dock gällande att ”de ofta talar om det” och att det finns en tydlig ansvarsfördelning, vem som gör vad och när. Stöd om svårigheter uppstår i kommunikationen med vårdnadshavare söker pedagogerna främst i sitt arbetslag men känner att rektorn är tillgänglig vid behov.

I övrigt kan vi se att det som verkar underlätta kommunikationen med vårdnadshavare generellt men i synnerhet när problem uppstår i kommunikationen, är livserfarenhet, år i yrket och eget föräldraskap.

Vi ser ett språkbruk hos informanterna som kan associeras till företagsvärlden vilket kan ha att göra med möjligheten att välja skola för sitt barn och därmed utgör en konkurrenssituation mellan skolor. Ett par informanter lyfter även att såväl föräldrar som elever är mer individualistiska idag än tidigare.

”Jag märker att vi får en ny grupp av föräldrar som är mer individualister. Man ser väldigt mycket till mig och mitt barn och kommer inte alltid ihåg att man har det i en grupp.”

Skolledare

Diskussion

Veckobrev – forum på mejlen

Våra informanter inklusive skollärdaren upplever att veckomeddelandet är en mycket uppskattad kommunikationsform. Ett alternativ till skriftligt veckomeddelande är datorkommunikation vilket är ett relativt nytt sätt att kommunicera mellan skolan och hemmen. Fördelar tycker vi är att datorn kan användas som en informationskanal åt båda hållen och som ett diskussionsforum mellan föräldrar. Informationen kan på detta sätt bli mer direkt, ibland ”on line” och dubbelriktad på ett helt annat sätt än veckobrevet i pappersform där återkoppling är ovanlig. Lars bekräftar detta under intervjun genom att beskriva veckomeddelandet, ”Det är ju inte mycket till kommunikation egentligen utan mer information ifrån bara ett håll.”

En nackdel med mejl är att det förutsätter att vårdnadshavare både innehar en dator och användarkunskap. Vi ser datorn som en bra och effektiv källa till informationsutbyte förutsatt det ovan nämnda. En aspekt att ta hänsyn till är hur mycket tid en lärare kan avsätta till kontakt via mejlen eftersom ett obesvarat meddelande inte ger några bra signaler och i sig utgör en kommunikation. Vi tror att kontakt via dator kommer att öka också inom skolans värld och på sikt kanske ersätta det skriftliga veckobrevet. Dock kan det personliga mötet aldrig ersättas även om vissa föräldrar säkert känner sig betydligt bekvämare i en dialog som sköts via en dator i hemmet.

Kön, kulturell och social tillhörighet

Genom informanternas svar ser vi att en likartad socioekonomisk såväl som kulturell bakgrund underlättar i kommunikationssammanhang. Även gemensamma intressen överlag påverkar kommunikationen positivt. Detta styrks även i litteraturen. Ingen av informanterna har ansett att det är någon skillnad i svårighet att kommunicera med en manlig eller en kvinnlig vårdnadshavare. Detta får anses vara ett korrekt svar i intervjusammanhanget. Bara en pedagog säger sig uppleva skillnad i kommunikationsstil mellan könen. I litteraturen nämns olika kommunikationsstilar (abstrakt och konkret språkstil) där de påstås vara en anledning till irritation och missuppfattningar. Språkstilar är inte med nödvändighet kopplade till könet även om de ofta kopplas ihop. Det skulle ha varit intressant att veta huruvida informanterna var medvetna om sin egen språkstil.

Genom intervjusvaren kommer det fram att informanterna upplever kommunikationen svårare med vårdnadshavare som är tystlåtna, undergivna/avvaktande eller negativa i sin attityd. Dessa faktorer kopplas ihop med en dålig självbild, egen dålig erfarenhet av skolan och låg utbildning. Vi vill inte förneka det faktum att socialgruppsstillhörighet kan ha betydelse i kommunikationssammanhang, men det är värt att notera att en dålig självkänsla kan vara situationsbunden och ibland knuten till platsen för kommunikation alternativt sättet att kommunicera. Vi anser det därför angeläget för pedagoger att hitta de kommunikationsvägar som upplevs enklast för dessa vårdnadshavare. Vi tror också att en öppenhet kring hur skolan arbetar idag, kan lugna många vårdnadshavare och vi tycker att uttrycket ”tala med bönder på bönders språk” är ett bra ledord.

Med tanke på självbildens betydelse för hur vi kommunicerar och den tolkning vi gör av motparten undrar vi: Hur ser pedagogers självbild ut i dessa tider då media skriver om

maktlösa lärare och dåliga utbildningar och den interna diskussionen handlar om behov av yrkesspråk, legitimation och den dåliga respekten för pedagoger. Det är angeläget att stärka pedagogers ställning och självbild och kommunikationsaspekten är ytterligare en anledning tycker vi.

Lyckad kommunikation och positiva möten

Att möta vårdnadshavare dagligen är ett tillfälle för en informell kommunikation. Även om ordväxlingen är kort menar informanterna att denna är betydelsefull och kan vara ett bra sätt att ”fånga problem i sin linda”. Det visar, tycker vi, att systemet där skolor har omfördelat timmar så att pedagoger från grundskolan går in och arbetar på fritids en dag eller mer i veckan, har gynnsamma effekter på kommunikationen mellan pedagog och vårdnadshavare.

Vi konstaterar att alla informanter anser att det är viktigt att lyssna in och förstå vårdnadshavarens avsikter vilket är en viktig aspekt i ett professionellt samtal. Detta är ingen given förmåga tror vi, utan ett ”felaktigt lyssnande” kan vara orsak till många missförstånd i möten mellan pedagog och vårdnadshavare. Det är lätt att lösa ”fel problem” eller se andra orsaker än de verkliga. Vi tror också att det fokus på elevens bästa som skolledaren nämner i intervjun är en viktig aspekt att hålla i minnet.

Vi anser att det är av stor vikt att pedagogen är flexibel vad gäller föräldramöten. Det finns många skäl till att föräldrar inte närvarar. Det kan vara social rädsla som nämns av en informant, men också allt ifrån barnvaktbekymmer, kvälls/jourarbete till att föräldrar har många andra aktiviteter att få in i sitt tidsschema. Det är angeläget tycker vi att lärare ”gör reklam” för föräldramöten genom en tydlig inbjudan med ett intressant innehåll och även en förfrågan om föräldrars önskemål om innehåll och tid för mötet.

Kroppsspråk framställs som mer betydelsefullt än verbal kommunikation i litteraturen (Maltén, 1998, Nilsson & Waldemarsson, 2007) och det är anmärkningsvärt tycker vi, att inte alla lyfter betydelsen av kroppsspråk m.m.. Detta kan naturligtvis hänga ihop med en omedveten kunskap eller pedagogens förförståelse av kommunikationsformer.

Rektor och skolkulturen

En av våra frågeställningar var vilken betydelse skolledaren har för hur kommunikationen ser ut mellan pedagog och vårdnadshavare och hur väl denna fungerar. Eftersom vår studie enbart har gjorts på en skola har vi inget jämförande material. På skolan i vår studie tycker vi oss kunna se ett samband mellan en väl fungerande kommunikation och skolledarens uttalade förtroende för pedagogerna ihop med det stöd som dessa upplever att de har. Vi tror att vetskapen om rektors närhet till verksamheten och att hon finns till hands vid behov har en stor betydelse för den trygghet i kommunikationssituationer som pedagogerna utstrålar. Den tydlighet i ansvarsfördelning och tillvägagångssätt som skolledaren beskriver tror vi kan vara lika eller väl så bra som nedskrivna strategier eftersom en levande diskussion hela tiden kan anpassas till de omständigheter som råder. Viktigt är dock att samtal förs regelbundet och att samtalsklimatet är öppet. Introduktionen av nya medarbetare i en sådan här skolkultur blir därför mycket viktig då det inte finns några skriftliga riktlinjer att ta del av.

Mentorskap och utbildning i kommunikation/samtalsmetodik

Det har tydligt kommit fram under våra intervjuer att antal tjänsteår och eget föräldraskap är meriter i kommunikationen med vårdnadshavare i allmänhet och vid svåra samtal i synnerhet. Vi tror därför på någon form av ”mentorskap” där äldre pedagoger slussar in och hjälper pedagoger som är nya i yrket utan denna erfarenhet. Sannolikt fyller lärarlaget i viss mån denna funktion idag men vi vill peka på behovet att lyfta föräldraperspektivet för dem som saknar detta. Vi tycker att det är mycket viktigt att lyfta kommunikationsproblematiken under lärarutbildningen. I denna har vi saknat kommunikationsteori såväl som samtalsmetodik och konflikthantering vilket borde vara obligatoriska inslag i Lärarprogrammet för pedagoger.

Individen i centrum

Samhället idag betonar alltmer individen och individens eget ansvar. Detta syns inte minst i medias uppmaningar att förverkliga sig själv, gör det själv program och i privata försäkringssystem. Individperspektivet har även kommit att betonas mer och mer i skolan, exempelvis genom individuell utvecklingsplan, en undervisning som skall utgå ifrån varje individs behov och individuella veckoschema

”Skolan såsom samhällspegel” skriver Kurt Liljekvist, (1999:17) och avser med detta att skolan nu som förr avspeglar utvecklingen i samhället utanför skolan. Han menar att detta visar sig både i organisatoriska regelsystem och i läroplanernas innehåll och mål. Liljequist hävdar att det finns en konflikt mellan de humanistiska visionerna i läroplanerna och skolsystemets anpassning till ett konkurrensdominerat marknadssamhälle.

Lena Hammarberg, undervisningsråd vid skolverket citeras på *Lärarnas Tidnings* nätupplaga i samband med en konferens som behandlar individ och grupp. Konferensens frågeställning var: ”Har individualiseringen i skolan har gått för långt?” Hammarberg pekar på flera förändringar i skolan i individualiseringens tecken, exempelvis att skriva individuella utvecklingsplaner som bygger på individuella utvecklingssamtal. ”Läraren har den enskilde eleven i centrum som självklar kod samtidigt står man med utmaningen att hantera många elever samtidigt.” (*Lärarnas Tidning*, 2007-05-16).

Vi anser att den samhälleliga individcentrerade norm som avspeglas i skolans sätt att arbeta på ett motsägelsefullt sätt strider mot den gruppnorm som skolan arbetar efter i och med en sociokulturell syn på lärande, skolans värdegrund och genom att ha stora klasser där barn med nödvändighet måste fungera i grupp. Vi menar att det är ett dilemma för skolan och pedagogen, som samtidigt som de skall sätta individen i fokus, måste de se till hela gruppen dels för att överföra skolans värdegrund, dels för skolning av eleverna in i samhället till ansvarstagande samhällsmedborgare.

Det faktum att skolor idag är konkurrensutsatta och där föräldrar och elever betraktats och betraktar sig som kunder och konsumenter bidrar naturligtvis den individuella norm som våra informanter beskrivit. Att individcentreringen ökat i skolan bekräftas i undersökningen av Lena och Lars som båda uttrycker att de ser fler individualister och egocentriska barn idag i sina klassrum. Vi tror att skolans individualisering bidrar till denna inställning att se till ”sig” och ”sitt” men vi tror också att det är den allmänna samhällssynen som präglar barn både direkt via media och genom deras föräldrar. Både skolledaren och Johan pekar på den nya sortens föräldrar som mer individualister. Vi menar att det inte är konstigt att det uppstår dels

förvirring och splittring hos pedagogerna själva kring vilken norm som skall gälla (grupp eller individ). Givetvis uppstår det också en intressekonflikt då föräldrar som redan genom emotionella band först och främst ser till sitt barn, dessutom får uppbackning av både rådande samhällssyn och de förändringar i individualiseringens spår som skolan gjort. Detta sammantaget gör kommunikationen mellan skola och hem problematisk.

Ytterligare ett dilemma som påverkar kommunikationen mellan skola och hemmen är det gemensamma ansvar för barns fostran som numera föreskrivs i skolans styrmedel. Samtidigt som många föräldrar med ”varm hand” lägger över ansvaret för barnens fostran på skolan så finns attityden hos många vårdnadshavare att pedagogen inte ”skall lägga sig i”. Enligt vår mening bör det huvudsakliga fostransansvaret ligga i hemmet hos vårdnadshavarna.

Fortsatt forskning

I vår undersökning har informanterna kommit från en och samma skola. Det skulle vara intressant tycker vi, att göra en liknande studie med fler skolor för att kunna jämföra olika skolkulturers inverkan i kommunikationssammanhang. Ännu ett förslag på en studie är att göra en jämförelse mellan pedagoger med lång kontra kort yrkeserfarenhet. Vi har heller inte i vår studie med informanter som saknar erfarenhet av föräldraskap, varför det vore intressant att få ta del av deras syn på kommunikationsproblematiken.

Mycket intressant, tycker vi, skulle vara en forskning kring skolans dubbla uppdrag, det vill säga skolans gruppnorm kontra individnorm och även undersöka samhällets präglning av skolnormer.

Förhoppningsvis har vår studie satt fokus på kommunikationens komplexitet och betydelsen av att ha kunskap om de faktorer som inverkar i kommunikationssammanhang. Att kunna kommunicera professionellt är ett viktigt verktyg och en förutsättning för ett gott samarbete med vårdnadshavare. Eftersom yrkeserfarenhet och föräldraskap inte är en självklar förutsättning för en blivande pedagog är det ytterst viktigt att lärarutbildningen innehåller grundteorier för god kommunikation. Vår förhoppning är att alla pedagoger i skolan skall förstå att:

”En bra kommunikation är när alla inblandade parter känner att det är ärligt.”

Referenser

Adelswärd, Viveka; Evaldsson, Ann-Carita; Reimers, Eva (1997) *Samtal mellan hem och skola*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-00360-9

Andersson, Inga (1996) *Samverkan för barn som behöver*. Jönköping: Folksam
ISBN 91-7044-193-6

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-01280-2

Dimbleby, Richard & Burton, Graeme (1997) *Oss emellan, mellanmänsklig kommunikation*.
Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-00102-9

Dysthe, Olga (2003 Red.) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-04195-0

Ferm, Christer (1993) *Demokrati i praktiken*. Stockholm: RUNA
ISBN 91-88298-15-9

Flising, Lisbeth; Fredriksson, Gunilla; Lund, Kjell (1996) *Föräldrakontakt*. Stockholm:
Informationsförlaget
ISBN 91-77736-351-5

Gilje, Nils & Grimen, Harald (1992) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Uddevalla:
Bokförlaget Daidalos
ISBN 91-7173 021 4

Johansson, & Bo Svedner (2001) *Examensarbete i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-89-04036-8

Kajser, Lars & Öhlander, Magnus (1999 Red.). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-00944-5

Kärrby, Gunni & Flising, Lisbeth (1983) *Föräldrarna och skolan*. Stockholm: Liber
Utbildningsförlag

ISBN 91-40-70849-7

Liljequist, Kurt (1999) *Skola och samhällsutveckling*. 2:a uppl., Studentlitteratur: Lund
91-44-00469-9

Lindh, Gunnel & Lisper, Hans-Olof (1990) *Samtal för förändring*. Studentlitteratur: Lund
ISBN 91-44-30091-3

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94
(1998) Stockholm: Utbildningsdepartementet och Fritzes

Maltén, Arne (1998) *Kommunikation och konflikthantering – en introduktion*. Lund:
Studentlitteratur
ISBN 91-44-00808-02

Nilsson, Björn & Waldemarson, Anna-Karin (2007) *Kommunikation samspel mellan
människor*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur
ISBN 978-91-44-04128-5

Oldbring, Gunnel (2001) *Möjligheternas Möte en studie av utvecklingssamtalet i skolan*.
Malmö: Malmö, Forskarutbildning i pedagogik
ISSN 03-5004 nr.675

Patel, Runa, Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-02288-3

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken*. Stockholm: Bokförlaget Prisma
ISBN 91-518-3728-5

Internet

Lärarnas Tidning, nätupplaga, 2007-05-16
http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?CategoryID=4046&ArticleID=...

National Encyklopedin, 2007-05-16
http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=v%E5rdnashavare&btn_search=S%F6k+direkt%21

Intervjufrågor till skolledaren

Personliga

1. Var och hur är du uppvuxen?
 2. Vad arbetade dina föräldrar med?
 3. Vad har du för utbildning?
 4. Hur länge har du arbetat som rektor?
 5. Hur länge har du arbetat på denna skola?
 6. Vad gjorde du dessförinnan?
 7. Hur ser din familjesituation ut?
 8. Har du några barn/ om ja/ hur gamla är de?
 9. Har du några fritidsintressen?
 10. Var bor du nu?
-

Frågor angående "kommunikation": (Kommunikation = alla former av kontakter mellan skolan och vårdnadshavare)

1. På vilka sätt kommunicerar du med vårdnadshavare på den här skolan?
 - A. Är det någon av dessa former som är svårare/mer komplicerad än de andra?
 - B. Varför tycker du det?
2. Vad är en "bra kommunikation" för dig?
3. Anser du dig ha några karaktärsegenskaper som gör att kommunikation med vårdnadshavare fungerar bra?
4. Anser du dig ha någon karaktärsegenskap som försvårar kommunikationen med vissa vissa vårdnadshavare?
5. Har ni någon särskild plan på skolan för hur kommunikationen med vårdnadshavare skall se ut/bedrivas?
 - A. Kan du kort beskriva denna?
 - B. Finns det någon annan form av gemensam policy/vägledning
 - C. Hur ser den ut?
6. Får nyexaminerade/nyanställda lärare något stöd vad gäller kommunikation med vårdnadshavare?

- A. På vilket sätt?
7. I vilka situationer/sammanhang har du direkt kontakt med vårdnadshavare?
 8. Händer det att vårdnadshavare tar direkt kontakt med dig?
A. Kan du ge exempel på sådana situationer?
 8. Upplever du (eller har du upplevt) att din position som rektor påverkar maktbalansen i kommunikationen med vårdnadshavare?
A. Kan du ge exempel/på vad sätt?
 9. Om kommunikationen brister mellan pedagog och vårdnadshavare, vad tror du att detta oftast har sin grund i?
 10. Har du någon uppfattning om på vilket sätt en sådan situation kan redas ut?
 11. Vilken kommunikationsform upplever du att föräldrarna tycker är viktigast?
 12. Har du någon särskild strategi vi eller inför svåra möten/samtal med vårdnadshavare?
 13. finns det något särskilt som du vill lägga till, något som vi inte tagit upp?
-

Frågor till lärare

Personliga

1. Var och hur är du uppvuxen?
A. Vad arbetade dina föräldrar med?
2. Vad har du för utbildning?
3. Hur länge har du arbetat som lärare?
A. På denna skola?
4. Varför valde du att bli lärare?
5. Vilken inriktning har du i din utbildning?
A. I vilket skolår arbetar du just nu?
6. Har du haft någon annan sysselsättning än lärare?
A. Vilken?
7. Hur ser din familjesituation ut?
A. Har du några barn?
B. Hur gamla är de?
8. Har du några fritidsintressen?

9. Hur och var bor du nu?

A. Har du bott någon annanstans innan?

Frågor angående "kommunikation": (kommunikation = alla former av kontakter mellan skolan och vårdnadshavare)

1. Vad är bra kommunikation för dig?

Vad främjar en "god kommunikation"?

Har *du* något särskilt upplägg?

2. Vilka kommunikationsformer finns mellan dig och vårdnadshavare?

3. Hur viktig anser du att första mötet (första intrycket) är?

Har du några särskilda strategier?

Tänker du annorlunda i enskilda möten och möte i grupp?

4. Finns det regler eller ritualer som bör föjas vid olika kontaktformer, enligt dig?

5. Hur medveten tycker du att du är om den icke-verbala kommunikationen (det som syns)?

6. Har du någon särskild plan eller gemensamma riktlinjer på skolan för hur kommunikationen mellan hem och skola skall se ut?

7. Upplever du att du har något stöd ifrån rektor om det uppstår problem i kommunikationen mellan du och vårdnadshavare?

8. Om du vill ha stöd eller hjälp, vem kontaktar du?

9. Vilken upplever du är den enklaste formen av kommunikation med vårdnadshavare?

A. Kan du förklara varför?

B. Tror du att detta är generellt så?

10. När uppstår det oftast problem/komplikationer i kommunikationen med vårdnadshavare?

A. Vad beror det på tror du?

11. Vad upplever du är den största orsaken till kommunikationssvårigheter mellan skola och vårdnadshavare?

12. Vilka föräldrar har du lättast att kommunicera med?

A. Varför tror du att du tycker så?

B. Tycker du att det är någon skillnad mellan könen?

C. Kan du utveckla, ge exempel?

13. Vilka föräldrar har du svårt att kommunicera med?

A. Kan du ge exempel?

14. Upplever du någon gång maktobalans i kommunikationen med vårdnadshavare?

A. När då, hur då, vill du ge exempel?

15. Kan du se något generellt/återkommande mönster som gör det särskilt svårt att kommunicera med vårdnadshavare?
 - A. Kan du ge exempel?
 - B. Står sig dessa svårigheter över tid eller har ”problemsituationer” förändrats?
16. Hur ofta har du kontakt med hemmen?
 - A. Vad handlar oftast kontakten om?
17. Vilken kommunikationsform upplever du att vårdnadshavare tycker är den viktigaste?
18. Hur väl rustad tycker du att du är för att utföra den obligatoriska kommunikationen med vårdnadshavare?
19. Upplever du att du kan få hjälp om stöd om du behöver/efterfrågar?
20. Hur stor inverkan tror du att din förförståelse dvs. din bakgrund, uppväxt etx. Spelar roll och påverkar dina kontakter?
21. Är det vanligt med stereotypa uppfattningar/förutfattade meningar angående personer man möter?
 - A. Om ja, utveckla?
22. Hur mycket tid lägger du i snitt per vecka ner på kommunikationen med vårdnadshavare?
 - A. Finns det särskilt avsatt tid för detta?
 - B. Hur tillgänglig tillåter du dig att vara?
23. Vad är det svåraste att prata med föräldrar om?
24. Är det okej att prata om allting, var går gränsen?
25. Finns de något särskilt som du vill lägga till, något som vi inte tagit upp?